

Урочисте засідання вченої ради

ПРОФЕСОР МИХАЙЛО КОРДА – НОВИЙ РЕКТОР ТДМУ ІМ. І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО

27 лютого відбулося урочисте засідання вченої ради ТДМУ з нагоди призначення на посаду ректора університету, професора Михайла Корди. Нагадаємо, що за результатами голосування під час другого туру виборів він набрав найбільшу кількість голосів – 595 (79,33%) із 719.

На урочисте засідання вченої ради ТДМУ прибув начальник відділу освіти та науки департаменту кадрового менеджменту, освіти та науки Міністерства охорони здоров'я України Юрій П'ятницький, який зачитав наказ міністра охорони здоров'я Олександра Квіташвілі: «Відповідно до статті 42 Закону України «Про вищу освіту» та за результатами підрахунку голосів виборів ректора університету тих, хто мав право брати участь у виборах, а також згідно з протоколом №6 виборчої комісії Терно-

льського державного медичного університету імені І.Горбачевського від 29 січня 2015 року наказую призначити ректором доктора медичних наук, професора Михайла Михайловича Корду на умовах, визначених контрактом».

Також за дорученням департаменту кадрового менеджменту, освіти та науки Міністерства охорони здоров'я України Юрій П'ятницький привітав новопризначеного ректора й побажав йому подальших успіхів.

«Для Міністерства ваш заклад завжди був флагманом методичної роботи. Університет має особливе корпоративне місце серед вищих навчальних медичних закладів, адже конференції, які відбуваються на його базі, а також напрацювання та розробки подальшого розвитку медичної освіти є неocenними. Тому бажаємо вам плідної роботи», – додав пред-

ставник Міністерства охорони здоров'я України.

Мантію, булаву та медаль ректора Тернопільського державного медичного університету імені І.Горбачевського професору Михайлові Корді від імені вченої ради університету вручив проректор з науково-педагогічної роботи, професор Аркадій Шульгай.

Виступаючи перед присутніми, професор Михайло Корда висловив щире подяку за довіру всій університетській громаді. У своїй промові він, зокрема, сказав:

– Розумію й поважаю тих працівників і студентів, які віддали свої голоси за інших кандидатів, і сподіваюся на плідну співпрацю з ними. Усвідомлюю, яка велика відповідальність лягає особисто на мене, який масштаб проблем потрібно буде розв'язувати. Я готовий до цього. Глибоко переконаний у тому, що, попри всі негаразди в Україні, наш університет буде розвиватися з позитивною динамікою. (Продовження на стор. 2)

ВІДМІННИКИ НАВЧАННЯ

ІГОР СТЕЦЮК: «НАШ УНІВЕРСИТЕТ ДАЄ ВІДМІННІ ЗНАННЯ»

Студент 2 курсу медичного факультету Ігор Стецюк зимову сесію склав на «відмінно» й упродовж семестру отримуватиме підвищену стипендію. Зібраний та дисциплінований, Ігор сумлінно й наполегливо вивчає всі дисципліни, а серед улюблених називає біохімію, фізіологію, топографічну анатомію, оперативну хірургію. Юнакові також до вподоби іноземні мови. У школі його знання англійської значно виходили за межі шкільної програми, а в університеті, каже, вивчати її ще цікавіше. Володіє також німецькою. Відвідує курси польської мови.

– Польську вивчаю вже рік. Вважаю, що знати мову сусідньої дружньої нам країни корисно й потрібно, – каже Ігор.

У Польщі він вже бував не раз. Дуже сподобалися Краків, Перемишль.

– Польську опанував достатньо, щоб спілкуватися з носіями цієї мови без перекладача, але не збираюся зупинитися на досягнутому. До речі, знання польської допомагає краще зрозуміти тонкощі

рідної української, адже наші мови дуже близькі.

Майбутня професія спонукає хлопця до старанного навчання. І в ТДМУ створені для цього всі умови. За півтора року в університеті Ігор у цьому пересвідчився.

– Що спонукало вас обрати медицину? Приклад батьків?

– Ні, в моїй родині немає медиків. Батько, старший брат – юристи.

– Народилися ви...

– ... у Ланівцях. Там минуло моє дитинство. Потім наша сім'я переїхала до Тернополя і я пішов до 6 класу ЗОШ № 26, яку закінчив із золотою медаллю. Чому вирішив стати лікарем? Це був мій свідомий вибір. Хоча сказати, що мріяв про медицину з дитинства, було б неправдою. В школі мені легко давалися всі науки, але хімія, біологія та фізика цікавили найбільше. З 9 класу займав призові місця на міських й обласних олімпіадах з цих дисциплін. Бо й учителів мав чудових.

(Продовження на стор. 6)

Урочисте засідання вченої ради

ПРОФЕСОР МИХАЙЛО КОРДА – НОВИЙ РЕКТОР ТДМУ ІМ. І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО

(Продовження. Поч. на стор. 1)

В основі такого оптимізму лежать кілька фактів. По-перше, це стосується традицій університету. Сьогодні настала точка відліку нового етапу, нових починань і змін, але вони повинні будуватися на спадковості традицій. По-друге, це значні напрацювання та досягнення в усіх сферах життєдіяльності університету. Тут необхідно віддати належне й глибоку шану попереднім керівникам – Петру Огію, Івану Гетьману, Івану Сміяну, Леоніду Ковальчуку. Леонід Якимович керував університетом упродовж останніх 17 років і зробив його одним з провідних навчальних закладів України. Потретьє, і, на мою думку, головне – це науково-педагогічний потенціал нашого колективу, його розуміння своєї відповідальності за долю університету та його ролі в медичному науковому й освітньому просторах. Впевнений, що наш університет має великий потенціал, який дасть йому можливість успішно розвиватися надалі, адже тут працюють висококваліфіковані, мо-

Мантію, булаву та медаль ректора ТДМУ професору Михайлові КОРДІ від імені вченої ради університету вручив проректор, професор Аркадій ШУЛЬГАЙ

тивовані та шляхетні люди. Разом з вами можемо зробити наш університет ще кращим. Лише підтримка надійних людей, єдність і згуртованість соратників і колег забезпечить

подолання труднощів і досягнення успіхів.

Ректор ТДМУ також наголосив, що університет буде розвиватися при збереженні напрацювань минулого на засадах відкритості й демократичності.

– Демократизація, децентралізація управління, розширення повноважень університетської спільноти в розробці та реалізації рішень щодо функціонування університету, підвищення ролі студентського самоврядування – основні засади, на яких надалі розвиватиметься університет.

Маємо дбати про якість навчання, посилення інтеграційних

процесів в європейський освітній простір. Нині до наукової діяльності вперше в історії України ставляться дуже високі вимоги й саме наукові дослідження стають вирішальним чинником, які визначають рейтинг університету, його престиж і місце серед інших університетів України, Європи та світу. Наш університет має стати європейським за змістом і національним за духом. Шановні колеги, перед нами багато завдань, але успіх залежить від кожного з нас, – підсумував Михайло Михайлович.

Новопризначений ректор ТДМУ склав присягу перед колективом університету.

Участь в урочистому засіданні вченої ради взяв виконуючий обов'язки голови Тернопі-

Начальник відділу освіти та науки департаменту кадрового менеджменту, освіти та науки Міністерства охорони здоров'я України Юрій П'ЯТНИЦЬКИЙ

льської облдержадміністрації Іван Крисак, який, зокрема, сказав, звертаючись до присутніх:

– Вважаю за високу честь бути посеред вас у такий урочистий день. ТДМУ ім. І.Я. Горбачевського впродовж багатьох десяти років є носієм найкращих традицій в суспільстві, його випускники знані в Україні. Ми також маємо всі підстави пишатися медичною школою, яка продукує кваліфікованих спеціалістів. Дай, Боже, вашому керманичу здоров'я та наснаги вести колектив вперед важкими дорогами сьогоднішнього дня. Шановний Михайле Михайловичу, бажаю вам здоров'я, здійснення мрій. Вірю в те, що ваші наміри співзвучні з намірами колективу.

Заступник міського голови Олександр Смик, передаючи вітання від міського голови Сергія Надала, наголосив на

тому, що на ТДМУ рівняється вся громада міста.

– Хочу сказати, що у вас особлива професія. Лише священик і медик має обраність супроводу людини впродовж її життя. Це – особлива місія. Тому не дай, Боже, помилок, а дай, Боже, людяності, зваженості, вченості. Бажаю, аби місто відчуло весь інтелект, який зосереджений в цих стінах, адже ви своїм потенціалом можете повести всю інтелігенцію міста за собою.

На урочисте засідання вченої ради ТДМУ імені І.Я. Горбачевського завітали ректори Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка, Тернопільського національного технічного університету імені І. Пулюя та Тернопільського національного економічного університету.

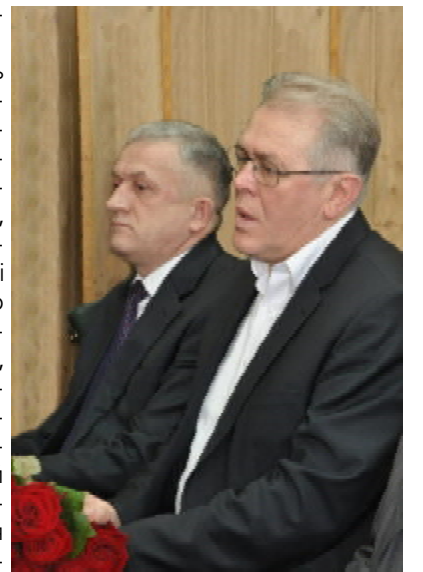
Очільник ТНТУ, професор Петро Ясній зауважив, що найцін-

В.о. голови облдержадміністрації Іван КРИСАК

Заступник Тернопільського міського голови Олександр СМИК

Головний лікар Тернопільської міської лікарні швидкої допомоги Ярослав ЧАЙКІВСЬКИЙ та директор департаменту охорони здоров'я ОДА Володимир КУРИЛО

Ректори: ТНТУ – професор Петро ЯСНІЙ, ТНПУ – професор Володимир КРАВЕЦЬ, ТНЕУ – професор Андрій КРИСОВАТИЙ

Проректори ТДМУ: доцент Олег СЛАБИЙ, професор Надія ЯРЕМА, професор Василь МАРЦЕНЮК, перший проректор, професор Олександр КОВАЛЬЧУК

нішими в університеті є викладачі, тому завданням ректора є згуртування викладацького і студентського колективу в єдину спільноту задля подальшого розвитку.

«Прийміть щирі вітання від багатотисячного колективу економічного університету», – сказав, звертаючись до поважної аудиторії, ректор ТНЕУ, професор Андрій Крисоватий. І нагадав слова велета України Івана Франка, який казав, що «рушійними силами суспільного прогресу є дух, наука, думка і воля».

(Продовження на стор. 3)

Редактор **Г. ШИБАЛИНЧУК**
Творчий колектив: **Л. ЛУКАЩУК,**
О. БУСЬКА,
П. БАЛЮХ
Комп'ютерний набір і верстка:
Р. ГУМЕНЮК

Адреса редакції:
46001,
м. Тернопіль,
майдан Волі, 1,
тел. **52-80-09; 43-49-56**
E-mail hazeta.univer@gmail.com

Засновники:
Тернопільський
держмединіверситет
ім. І.Я. Горбачевського,
голове управління охорони
здоров'я облдержадміністрації

Видавець:
Тернопільський
державний медичний
університет
ім. І.Я. Горбачевського
Індекс **23292**

За точність
викладених фактів
відповідає автор.
Редакція не завжди
поділяє позицію
авторів публікацій.

Реєстраційне свідоцтво
ТР № 300 від 19.12.2000
видане
управлінням у справах
преси та інформації
облдержадміністрації

Газета виходить
двічі на місяць
українською мовою.
Обсяг – 2 друк. арк.
Наклад – 2000 прим.
Замовлення № 168

Газету набрано, зверстано,
віддруковано у Терно-
пільському
держмединіверситеті
ім. І.Я. Горбачевського.
46001, м. Тернопіль,
майдан Волі, 1.

Урочисте засідання вченої ради

ПРОФЕСОР МИХАЙЛО КОРДА – НОВИЙ РЕКТОР ТДМУ ІМ. І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО

(Закінчення. Поч. на стор. 1-2)

— Радий, що у вас живе академічний дух вищого медичного навчального закладу. А новому ректору хочу побажати, щоб він поважав думку кожного, адже тільки особистості форму-

ють обличчя будь-якого навчального закладу, — зазначив Андрій Крисоватий.

Ректор ТНПУ, професор Володимир Кравець побажав, аби в наступні роки медичний університет отримав заслужений статус «національного».

Із призначенням на посаду ректора ТДМУ Михайла Корду привітали головні лікарі лікувально-профілактичних закладів міста та області.

Від імені Національної академії медичних наук України, Наукового товариства імені Тараса Шевченка та працівників Тернопільського державного медичного університету імені І.Горба-

Вітання від керівників медичних закладів області

Від імені НАМН України, Наукового товариства імені Тараса Шевченка та працівників ТДМУ виступив член-кореспондент НАМН України, професор Михайло АНДРЕЙЧИН

чеського виступив член-кореспондент НАМН України, професор Михайло Андрейчин: «Коллектив довів, що може об'єднатися та висловити своє волевиявлення. Вам буде нелегко, але ми будемо допомагати вам саме через те, що ви дотримуєтеся демократичних засад. Нам імпонує той факт, що ви збираєтеся надати більшу автономію кафедрам і

підрозділам університету, що будете втілювати в життя те, аби вчена рада університету була законодавчим органом, а ректор і ректорат — виконавчим. Завдяки нашому останньому ректору Леонідові Ковальчуку наш навчальний заклад піднявся на вищий щабель. Зараз нам потрібно перейти від вивчення іноземного досвіду до співпраці з науковими центрами, включення деяких науковців і кафедральних колективів в міжнародні наукові програми та завоювання нових грантів.

Почесні професори ТДМУ та директори Чортківського медичного коледжу й Кременецького медичного коледжу імені А.Річинського Любомир Білик і Петро Мазур не лише привітали ректора ТДМУ з призначенням, а й у пісенному форматі побажали згоди та злагоди великій медичній родині нашого університету. Завершилося урочисте засідання вченої ради університету виконанням Державного Гімну України.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА

Директори медколеджів: Чортківського – Любомир БІЛИК і Кременецького – Петро МАЗУР

Ректор ТДМУ, професор Михайло КОРДА у студентському колі

«Круглий стіл»

СТУДЕНТІВ-СТОМАТОЛОГІВ ЗАПРОШУЮТЬ ДО ДИСКУСІЇ

Нещодавно студент третього курсу стоматологічного факультету Тернопільського державного медичного університету імені І.Горбачевського Василь Стець взяв участь у «круглому столі» «Стоматологічна освіта очима студентів та лікарів-інтернів в світлі реформ охорони здоров'я в Україні», який відбувся в Національному медичному університеті імені О.Богомольця.

На цю зустріч запросили представників Міністерства охорони здоров'я України, Верховної Ради України, викладачів провідних вищих медичних навчальних закладів і членів Асоціації студентів-стоматологів. Обговорити актуальні питання освіти приїха-

ло понад 50 студентів та інтернів-стоматологів Київського медичного університету української Асоціації народної медицини, Харківського національного медичного університету, Вінницького національного медичного університету імені М.Пирогова, Івано-Франківського національного медичного університету, Ужгородського національного університету, Буковинського державного медичного університету, Української медичної стоматологічної академії, Тернопільського державного медичного університету імені І.Горбачевського, Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Шупика, Львівського національного медичного університету імені

Д.Галицького, Львівського медичного інституту та Національного медичного університету імені О.Богомольця.

Учасники «круглого столу» заслухали кілька доповідей, які підготували студенти та лікарі-інтерни під час проведення аналізу додипломної та післядипломної стоматологічної освіти. Відтак відбулося обговорення результатів дослідження. Підсумком роботи «круглого столу» стало затвердження резолюції.

Учасники заходу прийняли рішення рекомендувати Міністерству освіти та науки України модернізувати та оптимізувати типові навчальні програми зі стоматології. Вони також вважають доцільним створити комісію з

реформування галузі медичної освіти, зокрема, стоматологічної, до складу якої повинні ввійти відповідальні представники

Міністерства освіти та науки та Міністерства охорони здоров'я, представники медичних і стоматологічних ВНЗ з професорсько-викладацького складу, представники студентів і профільних асоціацій.

«Одним з рішень «круглого столу» було те, що необхідно провести подібні заходи в кожному навчальному закладі за участі викладачів і студентів. Йшлося й про налагодження зв'язку з комісією з реформування для внесення пропозицій та зауважень. Тож звертаюся до усіх бажаючих долучитися та подавати власні ідеї щодо проекту резолюції», — зазначив Василь Стець.

Прес-служба ТДМУ

3 8 Березня!

Привітання

**НЕХАЙ ВІДЧУТТЯ СВЯТА
ТА ВЕСНИ, ЯКЕ НАПОВНЮЄ ВАШІ
СЕРЦЯ ЦЬОГО ДНЯ, ЗАЛИШИТЬСЯ
ВПРОДОВЖ ВСЬОГО РОКУ!**

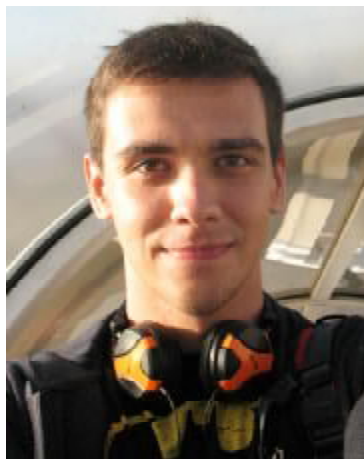
Дорогі жінки Тернопільського державного медичного університету!

Прийміть від мене найщиріші вітання зі святом весни, любові та краси – з 8 Березня!

Від імені чоловічої половини колективу нашого університету та від себе особисто дякую вам за вашу мудрість, талановитість, постійне прагнення до самовдосконалення, чуйність, ніжність і вміння дарувати радість.

Жінка завжди є багатогранною особистістю, адже одночасно може бути турботливою мамою й сильним керівником, лагідною дружиною й надійним професіоналом. Можна сказати, що сучасній жінці підвладно все. Проте, як і багато століть тому, більш за все їй потрібна любов і підтримка рідних, повага та розуміння тих, хто поруч. Бажаю вам отримувати це сповна щодня!

Також цього весняного святкового дня зичу завжди залишатися чарівними, люблячими та коханими. Хай вас ніколи не оминає турбота чоловіків, а пре-

Віктор КУШНАРОВ, шестикурсник медичного факультету:

— Кохані наші, не думайте, що ми пам'ятаємо про вас лише цього дня – 8 березня, але традиція є традиція, тому від імені сильнішої частини людства, вітаю Вас, бажаних, дорогоцінних, неповторних, з 8 Березням. Хоча, переконаний, що щастя треба дарувати жінці кожного дня.
З любов'ю, від всіх чоловіків.

красні почуття дарують натхнення для нових творчих успіхів і життєвих перемог!

Міцного вам здоров'я, сповнення усіх ваших бажань і мрій, натхнення, доброго гумору та такої ж великої мудрості, яка оберігає нас усіх!

Нехай відчуття свята та весни, яке наповнює ваші серця цього дня, залишиться у них упродовж всього року!

**Михайло КОРДА,
ректор ТДМУ, професор**

Роман БАЛИЧ, третьокурсник медичного факультету:

— Любі наші, тендітні, лагідні, терпеливі, вродливі, добрі жінки! Цього чудового весняного дня від щирого серця вітаю вас зі святом! Дякую вам за те, що кожна з вас несе в своєму серці частинку весни, такої теплої та сонячної. Будьте завжди красивими й неповторними! Відрізняйтеся одна від одної своєю унікальністю, але не забувайте, що всі ви рівні і кожна з вас королева – гідна отримати море любові та принца на білому коні. Частіше

посміхайтесь, адже ваша посмішка приносить нам, чоловікам, щастя. Ми вас любимо та постаріємося, щоб Ви завжди були життєрадісні!

Кохайте і будьте коханими!

Петро ВАХОВСЬКИЙ, третьокурсник стоматфакультету:

— З настанням весни прокидається та розцвітає природа... Любі жінки, в цей час бажаю і вам розквітнути, як ті перші весняні квіти, та сяяти, немов сонце, адже після тривалих зимових днів так хочеться радості та сонячного тепла.

Бажаю зустріти цю пору року втішно – бути щасливими, життєрадісними та ніжними.

Нехай Ваше життя розквітає з кожним днем, а ми, сильна половина, будемо невтомно насолоджуватися вашою неймовірною чарівністю та красою!

Олег ФАРІОН, шестикурсник медфакультету, голова Студентської ради університету:

— За доброю традицією зі святом 8 Березня настає весна. І в цьому є певна закономірність. Бо жінка, як і весна, несе у світ особливу та велику місію природи – життя й любов, ніжність й турботу, натхнення й неповторність.

Щиро вітаючи всіх з Міжнародним жіночим днем, від усього серця дякую, що ви завжди поруч з нами, щиро зичу вам міцного здоров'я, щастя і достатку. Нехай у ваших оселях завжди лунає сміх, панує злагода і любов.

Вічної вам весни та молодості!

Олександр ШЕВЧУК, п'ятикурсник медфакультету:

— Найдорожчі, наймиліші, найкрасивіші... Сьогодні Ваш день. І я щасливий, що маю нагоду висловити найщиріші вітання вам від імені «Творчого колективу ТДМУ».

Весна – це така пора року, коли дуже добре розпочинати щось нове. Тому бажаю вам нових подорожей, нових захоплень, нового кохання...

Цей світ стає трішки теплішим з вашою посмішкою, тому даруйте її чоловікам частіше. Ми ж водночас обіцяємо ставитися до вас по-особливому не тільки 8 березня, а й кожного дня!

Будьте щасливі! Ставайте першокласними лікарями, а головне – пам'ятайте, що ви можете лікувати не лише ліками, а й душею.

Володимир ЛИЩУК, п'ятикурсник медфакультету, капітан команди КВК «Анестезія»:

— Якби чоловіки керували цим світом, то... Восьме березня перенесли б на двадцять дев'яте лютого. Раз на чотири роки це ще можна витерпіти.

Дорогі наші, частіше посміхайтесь, Ваші посмішки – це наше все.

СТРУНИ ДУШІ

ВЕСНА

*Розквітло все навколо
І лине пісня навкруги.
Летить до нас весни крило
І дихають поля й луги.*

*А там десь б'ється джерельце,
Хлюпоче біля ставу.
Сміється сонечко ясне
Й проміння розливає золоте.*

*Вже вийшли в поле плугарі
Цю землю піднімати.
А там дівчата молоді*

Пішли вінки в'язати.

*І все навколо звеселя
Чудовий передзвін весни.
Він ніжно душу зігрива
І оживають молоді сади.*

*Весна прийшла! Весна прийшла!
Ми будем гімн її співати.
І щирим словом з уст в уста
Ми будем всіх вітати.*

**Тетяна ФЕДОРИЩАК,
студентка медфакультету**

ДОСТУПНІСТЬ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ – ДЛЯ КОЖНОГО КРАЯНИНА

Підвищення ефективності надання медичної допомоги, створення реструктуризованих високоспеціалізованих центрів медичної допомоги на базі обласних медустанов та Тернопільської університетської лікарні, вирішення питань щодо технічного оснащення сучасним медичним обладнанням: ангиографом, МРТ, ультразвуковою та іншою апаратурою. Ці та багато інших питань порушили учасники нещодавнього засідання колегії департаменту охорони здоров'я Тернопільської облдержадміністрації. На зібранні були підбиті підсумки роботи медичних установ краю торік і визначені завдання на найближчу перспективу.

Підсумовуючи діяльність закладів охорони здоров'я торік та окреслюючи перспективи розвитку галузі 2015 року, директор департаменту охорони здоров'я ОДА Володимир Курило, зокрема, зазначив, що «концепцією реформування галузі охорони здоров'я передбачено провести структурні, фінансові та організаційні зміни, ефективно використання наявних медичних ресурсів, впровадження сучасних стандартів обстеження та протоколів лікування, переслідуючи основну мету – доступність до кожного мешканця висококваліфікованої медичної допомоги».

За словами очільника галузі, необхідно сформувати центри первинної медико-санітарної допомоги з амбулаторіями загальної практики-сімейної медицини, відділеннями сімейних лікарів, фельдшерсько-акушерськими пунктами та медичними пунктами, які фінансуватимуться з консолідованого бюджету району з наданням їм юридичного статусу, на які бу-

дуть покладені основні завдання щодо забезпечення невідкладної медичної допомоги, диспансеризації, профоглядів населення та проведення санпросвітньої роботи.

«Формування підрозділів сучасної швидкої допомоги із забезпеченням доїзду до хворого в сільській місцевості до 20 хвилин в місті – до 10 хвилин зі станціями швидкої допомоги, пунктами постійного та тимчасового базування. Оптимізувати ліжковий фонд і мережу. Нині в області експлуатують малопотужні відділення, є їх дублювання як на рівні стаціонарних, так і амбулаторно-поліклінічних установ. Створити госпітальні медичні округи, перепрофілювавши медустанови кількох районів і сконцентрувавши їх матеріально-технічні ресурси, у заклади інтенсивного лікування. Необхідно зміцнити матеріальними ресурсами, обладнанням і кваліфікованими кадрами медичні установи, вирішити питання укомплектованості, насамперед сільських медичних закладів лікарськими кадрами, враховуючи наявність в області державного медичного університету», наголосив Володимир Курило.

Також він зазначив, що велику роль у медичному забезпеченні краян відіграють державні програми, які, на жаль, попри складний час та в стані окупації агресора, фінансують недостатньо. Існує й потреба в розробленні програми боротьби з туберкульозом, СНІДом, вірусним гепатитом. Висловив переконання: «Якщо кожен керівник медзакладу працюватиме лише з однією метою – допомогти кожному пацієнту, кожному пересічному мешканцю, то, безсумнівно, охорона здоров'я як області, так і держави загалом, стане предметом гордості не лише медичної спільноти України, а й світу та перестане бути об'єктом критики».

Про необхідність ранньої діагностики розладів спектру аутизму у дітей на Тернопільщині повідомила під час засідання колегії головний позаштатний ди-

тячий спеціаліст-психіатр департаменту охорони здоров'я ТОДА Надія Смакоуз. За її словами, кількість дітей з розладами спектру аутизму постійно збільшується в усьому світі. В Україні впродовж останніх трьох років збільшилася захворюваність дітей на розлади психіки та поведінки спектру аутизму. Збільшення відбувається не лише через зростання кількості дітей з порушенням розладів спектру аутизму, а покращення діагностування. Щорічне збільшення на 30 %, за даними МОЗ України, не відображає реального стану справ. За останні три роки можна констатувати значне зростання діагностування розладів спектру аутизму. Дітей з важкими формами розвитку аутистичних порушень вдається діагностувати досить рано. Значно важче виявити дітей із симптомами синдрому Аспергера, по суті, залишаються поза увагою фахівців діти молодшого віку.

За словами Надії Смакоуз, «не вимога, а необхідність ранньої діагностики розладів спектру аутизму не викликає сумнівів, оскільки дозволяє вчасно почати терапію, а отже, досягти значного покращення якості життя осіб з розладами спектру аутизму, забезпечити більш високий рівень соціального функціонування та інклюзії».

Рання діагностика також дозволяє батькам дитини швидше пройти стадію «першого шоку» та розгубленості, розробити правильну стратегію поведінки, спрямовану на розв'язання проблеми.

– На «Д»-обліку у дитячих психіатрів і районних психіатрів Тернопільщини, – розповіла Надія Зіновіївна, – перебуває 65 дітей з розладами психіки та поведінки спектру аутизму. З них: лише одна дитина виявлена у віці до 3-х років, 5 дітей – у віці до п'яти років, 32 дитини – у віці від п'яти до семи років; 27 дітей – у віці від семи до дванадцяти років. Тобто більшість дітей виявляють після п'ятирічного віку.

Найбільше на «Д»-обліку пе-

ребуває дітей у Тернополі (21 дитина), Чортківщині (13 дітей), Кременеччині (7 дітей). Згідно із Законом України «Про психіатричну допомогу» дитячі психіатри вперше оглядають дітей у 5-річному віці. Тому виявлення перших проявів розладів спектру аутизму у дітей повинні займатися педіатри, сімейні лікарі, дитячі неврологи. В більшості районів відсутні дитячі психіатри. Діти до трьох років повинні бути внесені у групи ризику розвитку розладів спектру аутизму. Відтак з батьками цих дітей потрібно проводити роз'яснювальну роботу про необхідність раннього втручання, аби запобігти важким психічним розладам у цих дітей в майбутньому. Такі групи ризику ще не сформовані. Дитячі психіатри Тернополя формують групи ризику лише у дітей після 3-х років. Отож наразі виявляють цю патологію загалом під час звернення батьків дітей, хворих на розлади спектру аутизму, до дитячих психіатрів або в центри діагностики та терапії осіб з аутизмом Києва, Львова, Одеси, Дніпропетровська. В Україні діє загальнодержавна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року за напрямком централізованої закупівлі медикаментів для дітей, хворих на розлади психіки та поведінки зі спектру аутизму.

Як повідомила Надія Смакоуз, «згідно з останнім розподілом 24 дитини отримують відповідне медикаментозне лікування. Препарати призначають дітям лише після огляду в центрах аутизму або обласними дитячими психіатрами. Трапляється, батьки самовільно скасовують призначене лікування. В таких випадках проводять терміновий перерозподіл препаратів, що є суттєвим недоліком в роботі з батьками дітей, хворих на розлади спектру аутизму, районних дитячих психіатрів, сімейних лікарів, дитячих неврологів. Іноді з районів невчасно надходить інформація

про потреби в медикаментозному лікуванні дітей-аутистів, що утруднює формування заявок. Проте впродовж 2013-2014 років діти-аутисти вчасно та безперервно отримували медикаментозне лікування за державною програмою. Всі діти-аутисти мають розроблені індивідуальні реабілітаційні програми, які вони отримали в центрах діагностики та терапії осіб з аутизмом. Вісім дітей навчаються за індивідуальними програмами в загальноосвітніх школах. На жаль, в державі немає служб, які надають послуги дітям-аутистам за місцем їхнього проживання, а якісна психіатрична допомога неможлива без участі батьків, педагогічних колективів навчальних закладів, соціальних служб».

У краї розробили та чітко виконують регіональні заходи надання медичної допомоги хворим на розлади спектру аутизму, а також покращена психотерапевтична допомога дітям з аутизмом. Однак потрібно констатувати, що дітей з такими захворюваннями щороку стає дедалі більше. На думку, обласного дитячого психіатра, вкрай необхідно насамперед сімейним лікарям, дитячим неврологам і педіатрам сформувати групи ризику дітей з ранніми проявами розладу спектру аутизму до трьох років. Обов'язково проводити роз'яснювальну роботу з батьками дітей, що входять до групи ризику, пояснюючи їм необхідність раннього втручання, скерування дітей в центри діагностики та терапії аутизму у Києві та Львові.

– Окрім того, для покращення надання медикаментозної, психотерапевтичної реабілітаційної допомоги таким дітям пропонує посилити відповідальність батьків дітей з розладами спектру аутизму за психічне здоров'я їхніх дітей та максимально наблизити надання медикаментозної, психотерапевтичної та реабілітаційної допомоги таким дітям до місця їх проживання, – резюмувала Надія Смакоуз.

Лілія ЛУКАШ

ОБ'ЄКТИВ

Роман БАСИСТЮК і Віталій ЗАЙЦЕВ, студенти стоматологічного факультету (ліворуч); Роман ГЛОДІК, студент медичного факультету (праворуч)

Фото Павла БАЛЮХА

Пам'ять

ДОКИ ВОНИ У НАШИХ СПОГАДАХ, ДОТИ ВОНИ З НАМИ

18-21 лютого вся Україна вшанувала пам'ять тих, хто загинув у боротьбі за честь своєї нації. Революція Гідності – ось як ми називаємо ті події, адже в той вирішальний момент справою гідності було відстояти свої загальнолюдські права та свободу.

Кривава рана втрати ще досі не загоїлася у наших серцях. Мабуть, Україна просто не здатна прийняти смерть стількох своїх синів, усвідомити, що їх уже немає з нами. У пам'ятні дні варто згадати ім'я кожного, хто ціною свого життя подарував майбутнє усім нам.

Серед учасників подій були і студенти ТДМУ. Дмитро Андрощук, який став добровольцем-медиком Майдану, згадує ранок 18 лютого: «Я йшов і плакав від гордості. Плакав, згадуючи всіх, хто вже загинув, я співав гімн і згадував усе, чого натерпілася моя країна, мій народ. Розумів, що можу й не повернутися. Це розуміли всі, хто пліч-о-пліч крокували в напрямку Маріїнського парку, де холодним кордоном

вишикувалися бійці ВВ та кримінальна шпана. Хвилювався лише за батьків, але чітко розумів, що мати-Україна зараз потребує нашої допомоги. Кожен крок з підтримкою натовпу одночасно давався легко і пригнічував. Кожен з нас був сповнений рішучості та відповідальності. Ми були на ворожій території і мені здається, що ці всі мирні демонстранти не розуміли цього».

Спогади Дмитра повинні нагадати нам, що кривавим розстрілам передувала мирна акція, акція волевиявлення свідомих громадян. Вшановуючи героїв Небесної Сотні, поминаємо не воїнів, а простих студентів, науковців, робітників, які були щирими патріотами своєї держави й навіть не підозрювали, що за любов до України платитимуть найдорожчим – життям. До останнього подиху вони жили ідеєю захисту свободи та честі народу: «Особливо я запам'ятав одного чоловіка, що випадково заговорив до мене у Маріїнському, – розповідає Дмитро, – в бушлаті, з українською стрічкою на грудях, в металевому шоломі... Як же тоді він нагадав мені типового ра-

дянського вартового, такі серйозні очі, зморшки-смішинки, дерев'яний кийок. А вже через кілька годин на відстані лічених метрів праворуч від мене пролунав постріл. Обернувшись, я впізнав знайомий бушлат зі стрічкою-прапорцем. Одрозумів, що це був той переломний момент, коли змінювалася нація. Події, що відбулися минулої ночі, виховали в нас віру і дух єдності. Важливо не втратити тепер цей вогник, аби по-дібне ніколи не відбулося з нами знову.

18 лютого, у четвер, студенти ТДМУ разом з усією країною провели акцію, присвячену річниці загибелі Героїв Небесної Сотні. Для медиків-добровольців ці спогади особливо болючі, адже саме в організовані нашвидкоруч пункти медичної допомоги приносили тіла убитих, а дехто помер прямо у них на руках.

«Син плаче над своїм застріленим батьком, хлопцем, якому щойно шили спину від осколків, одягається і йде... неможливо передати словами побачене. Пригадую, принесли хлопця, на вигляд років 19-20, в якого була відірвана рука та сильно пошкоджена грудна клітка, частину передпліччя і кисть поклали збоку. Понад 40 хвилин лікарі «працю-

вали» над ним, хоча всі розуміли – це даремно, у нього немає шансів, просто ніхто не міг стояти та спостерігати, як він помирає. Я дивилася на відокремлену руку: спочатку рожева, з часом вона блідла, синіла і так поволі й життя виходило з того юнака. Тішить одне – багатьом людям життя таки врятували», – розповідає Ірина Дмитрук.

У серцях наших студентів ці події залишили слід, що не підвладний часу. Тому до проведеної в університеті акції долучилося багато небайдужих. Великі стенди у коридорі четвертого поверху адміністративного корпусу заповнили студентські світлини, активісти «Творчого колективу» виклали перед ними символічний хрест з лампадок, а після перегляду документального фільму «Зима, що нас змінила» світлу пам'ять полеглих вшанували спільною молитвою.

У кожного в серці події Майдану залишили свій слід. Можна, мабуть, багато сказати, та слова чомусь застрягають у горлі. 18-21 лютого – це дні, коли хочеться просто мовчки віддати шану найкращим синам України, які ціною життя змінили цілу націю. Завжди пам'ятатимемо їх, а доки вони є у наших спогадах – доти вони з нами. Адже герої не вмирають!

**Зоряна ВІВЧАР,
студентка 2 курсу
медфакультету**

ВІДМІННИКИ НАВЧАННЯ

ІГОР СТЕЦЮК: «НАШ УНІВЕРСИТЕТ ДАЄ ВІДМІННІ ЗНАННЯ»

(Закінчення. Поч. на стор. 1)
Зокрема, дуже любив уроки вчительки біології Ірини Миколаївни Дем'янчук. Вона, мабуть, помітила, мою зацікавленість біологією та всіляко підтримувала моє бажання знати якомога більше.

У 11 класі я вже твердо знав, що хочу пов'язати своє життя з медициною та подав документи в провідні медичні виші, зокрема, в ТДМУ. Вступити сюди було моєю найбільшою мрією, бо завжди вважав наш університет одним з найкращих в Україні. Остаточно ж у цьому переконався, коли відвідав Київ, Вінницю, поспілкувався з іншими абітурієнтами, побачив гуртожитки Національного медичного університету ім. Богомольця, медичного університету ім. М. Пирогова. Таких гарних умов для навчання, як в ТДМУ, немає ніде!

– 3 минулою сесією ви впералися чудово. Поділіться секретами успіху.

– Головний секрет – треба готуватися. Тоді тести складаєш легко й часу цілком вистачає, щоб все написати.

– Що порадили б юнакам і дівчатам, які скаржаться, що через великі навантаження позбавлені радощів студентського життя?

– Треба правильно організувати свій день, тоді встигаєш і

повчитися, і відпочити. Хоча вчитися в медичному університеті справді нелегко. Але якщо вирішив пов'язати своє життя з медициною, то все треба підпорядкувати навчанню. На мій погляд, сучасна система підготовки медичних кадрів набагато кра-

ща, ніж та, що була колись. І в нинішніх студентів більше можливостей себе реалізувати. Великий плюс, що всі навчальні матеріали, лекції, тестові завдання розміщені на веб-сторінці університету, тож готуватися до занять простіше. На веб – сайті можна знайти будь-яку тему з програми.

ТДМУ дає відмінні знання, але

й після закінчення університету будемо продовжувати їх нагромаджувати. Бо кваліфікований лікар вчиться все життя. Це професія, що потребує постійного самовдосконалення, вчив нас, студентів, покійний ректор Леонід Якимович Ковальчук. Золоті слова.

– Чим запам'ятався вам перший рік студентського життя?

– Новими знайомствами. Я знайшов багато справжніх друзів. Передусім – це мої одногрупники. Моя група – найкраща на курсі. У нас дружні стосунки, панує атмосфера взаємодопомоги й взаєморозуміння.

– Яке заняття вам найбільше до душі у вільний час?

– Вільного часу мало, але заняття в тренажерній залі стараюся не пропускати. Басейн також відвідаю, проте рідше. Щоб не забути німецьку – слухаю аудіо, читаю німецьких авторів в оригіналі. На художню літературу часу, на жаль, не вистачає, чекаю канікул. Мої минулі зимові канікули минули вдома і у Львові. Плани на літо? Їх ще немає. Ситуація в країні така, що про відпочинок годі й гадати. Готуюся до майбутньої сесії. Докладу всіх зусиль, щоб скласти її не гірше, ніж попередню.

Оксана БУСЬКА

ВІТАЄМО! УРЯДОВУ СТИПЕНДІЮ ПРИЗНАЧЕНО СТУДЕНТЦІ ТДМУ АННІ-МАРІЇ ШУЛЬГАЙ

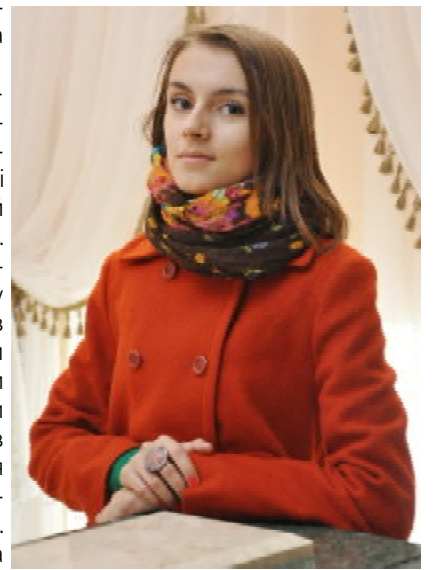
Кабінет Міністрів України своєю постановою призначив урядову академічну стипендію студентці ТДМУ ім. І. Я. Горбачевського Анні-Марії Шульгай. Серед тернопільських студентів урядових стипендіатів лише двоє: Анна-Марія Шульгай та Тетяна Панько, яка представляє ТНЕУ. Вітаємо!

Анна-Марія Шульгай навчається на 5 курсі медичного факультету. Медицину обрала не випадково. І батько, і мама дівчини – лікарі, тож їй було з кого брати приклад. Ще старшокласницею Анна-Марія брала активну участь у заходах, що їх організував Всеукраїнський благодійний фонд «Серце до серця», три роки поспіль була головним волонтером серед молоді в області. Після закінчення гімназії ім. І. Франка в Тернополі вступила до ТДМУ. Відмінниця навчання, вона плідно працює в студентському науковому товаристві, науковому гуртку з хірургії, бере участь у науково-практичних конференціях.

Медицина, каже дівчина, її покликання. А ще Анна-Марія любить вишивати, читати книжки, малювати. На Всеукраїнському конкурсі молодих художників «Кришталева палітра» її робо-

ти були визнані кращими. Улюблена вишиванка – та, яку подарували батьки. Зроблені ж власноруч чудові прикраси вона залюбки дарує рідним і друзям.

У планах стипендіатки – успішно закінчити навчання в універ-

ситеті, стати висококваліфікованим фахівцем, зробити вагомий внесок у розвиток медичної науки... «Майбутнє належить тим, хто вірить у красу своєї мрії». Цей вислів належить Елеонорі Рузвельт. Анні-Марії він дуже подобається.

Оксана БУСЬКА

ЯК ЗУПИНИТИ ЕПІДЕМІЮ СЕРЦЕВО-СУДИННИХ КАТАСТРОФ

У рамках презентації Всеукраїнського проекту «Зупинити епідемію серцево-судинних катастроф» минулого тижня у Тернополі побувала делегація фахівців Національного інституту серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова та Інституту педіатрії акушерства і гінекології НАМН на чолі з головним позаштатним спеціалістом Міністерства охорони здоров'я України за спеціальністю «хірургія серця та магістральних судин у дорослих» Костянтином Руденком.

Під час дводенного перебування провідні столичні спеціалісти взяли участь у науково-практичній конференції з питань кардіологічної та кардіохірургічної допомоги, оглянули дорослих, майбутніх мам і маленьких пацієнтів із серцево-судинними проблемами та ознайомилися з наданням кардіологічної допомоги у медичних закладах Тернопільщини. Зокрема, побували у другій міській лікарні, де створено рентген-хірургічний блок ендovasкулярної хірургії та інтервенційної кардіології, в кардіологічному центрі університетської лікарні. Також члени робочої групи прочитали цикл лекцій для студентів Тернопільського медичного університету. Відбулася також ділова зустріч Костянтина Руденка з в. о. голови облдержадміністрації Іваном Крисакем і головою обласної ради Василем Хомінцем, де йшлося про стан надання високоспеціалізованої допомоги пацієнтам із серцево-судинними захворюваннями та невідкладні питання розвитку кардіохірургічної служби в краї.

Проект «Зупинити епідемію серцево-судинних катастроф» покли-

ної допомоги, об'єднання ресурсів сусідніх регіонів задля ефективного використання обладнання, особливо високоспеціалізованого. Доволі важливий аспект проекту – сприяння поліпшенню якості надання сучасної медичної освіти та підвищення рівня професійної кваліфікації медиків.

Під час прес-конференції в Тернопільській університетській лікарні фахівці Національного інституту серцево-судинної хірургії ім. М.М.Амосова розкрили нагальність потреби створення проекту «Зупинити епідемію серцево-судинних

у державі нині не створена програма боротьби із серцево-судинними захворюваннями, тому ми й вирішили зніціювати цей проект. Започаткований він під егідою Міністерства охорони здоров'я України, Національної академії медичних наук України, Національного інституту серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова НАМН України та Асоціації серцево-судинних хірургів України. Наш науково-практичний цикл передбачає ознайомлення лікарів з основними напрямками лікування вроджених і набутих вад серця, па-

не зможемо просуватися вперед і надавати кардіологічну допомогу за сучасними стандартами».

Йшлося на прес-конференції й про те, що одного ангіографа, який нині діє у другій міській лікарні та лише на 60 відсотків використовується для потреб кардіологічних хворих, в області недостатньо. Особливо з урахуванням того, що на Тернопільщині найвищий в Україні рівень смертності від серцево-судинних захворювань. Тому доволі актуальним є питання розширення кардіологічної та кардіохірургічної служби у Тернопільській університетській лікарні та пошук можливостей для придбання ангіографа. Головний лікар Тернопільської університетської лікарні Василь Бліхар підтримав цю думку й висловив вдячність усім, хто зніціював такий вчасний проєкт на теренах нашої держави, та, зокрема, краю:

«Проблема серцево-судинних захворювань є надзвичайно актуальною для Тернопільщини, по суті, як і для інших регіонів країни, але, якщо розглядати її крізь призму технологічного забезпечення, то ми доволі обмежені. Сподіваюся, що така обопільна діяльність і науковців, і фахівців практичної медицини дозволить знайти шляхи розв'язання цих проблем. Наша мета – це доступність спеціалізованої медичної допомоги усім країнам. Але якщо сучасні технології у Тернополі доступніші, то у найвіддаленіших селах області кардіологічна допомога не завжди є вчасною. Тому маємо вирішити, як забезпечити доступність високоспеціалізованої меддопомоги. Власну програму дій ми й раніше представляли на засіданні сесії обласної ради, втім, вона не знайшла відгуку в депутатів. Наша лікарня має нині всі можливості для створення відділення інтервенційної кардіології, впровадження сучасних ендovasкулярних методик, зрозуміло, що це потребує немалих фінансових витрат. Отож, сподіваюся, що цей проєкт та нинішні зустрічі стануть дієвим стимулом, що об'єднає і медиків, і керівників області, громадськість заради доброї справи – поліпшення здоров'я кардіологічних пацієнтів».

Варто зазначити, що впродовж двох днів перебування київські спеціалісти ще й консультували хворих з кардіологічними недугами. В університетській лікарні прийом, уже не вперше за останні роки, проводив професор, співробітник відділення хірургічного лікування патології аорти Інституту серцево-судинної хірургії ім. М.М.Амосова Іван Миколайович Кравченко.

Підсумовуючи своє перебування на Тернопіллі, керівник делегації, професор Костянтин Руденко висловив позитивні враження щодо рівня організації кардіологічної служби й загалом медичної галузі, визначивши перспективи подальшої співпраці, та запевнив, що клопотатиме перед Міністерством охорони здоров'я України про придбання ангіографа для університетської лікарні.

Лариса ЛУКАЦУК

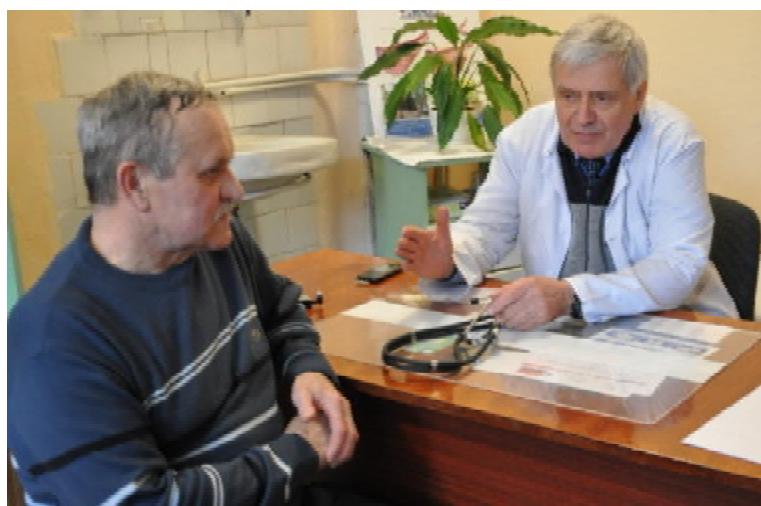

(Зліва направо): **Наталія ВІВЧАР**, завідувача кардіологічним відділенням університетської лікарні, **Надія ЯРЕМА**, проректор ТДМУ, професор, **Сергій РУДЕНКО** та **Олексій КРИКУНОВ** (НІССХ ім. М.М. Амосова), **Костянтин РУДЕНКО**, головний позаштатний спеціаліст МОЗ України, професор

катастроф» в Україні, поділилися власним баченням щодо організації взаємодії та наступності у лікуванні хворих із серцево-судинною патологією, а також загострили увагу на ефективній та злагодженій співпраці фахівців високоспеціалізованих закладів охорони здоров'я і лікарів первинної ланки.

Доктор медичних наук, професор Костянтин Руденко, зокрема, мовив: «Тернопільщина – одинадцятий регіон країни, який наша група відвідала у рамках проєкту. Під час перебування в інших об-

тології аорти. Під час зустрічей з медичною спільнотою вашого краю мали жваві дискусії та обговорення проблем кардіологічного спрямування. Тішить, що визріло спільне бачення з керівництвом медичної галузі Тернопілля тих основних напрямків і тенденцій, які нині намагаємося активізувати на медичному просторі України. Щоправда, помітна й низка проблем у діяльності кардіологічної служби Тернопільщини, але в процесі їх обговорення ми дійшли спільних дотичних точок, які дозволять розв'язати їх вже найближчим часом. Упродовж трьох років на базі другої міської лікарні діє відділення ендovasкулярної хірургії, є програма боротьби з гострим коронарним синдромом, що дозволило знизити смертність та інвалідність від гострого інфаркту міокарда з 19 відсотків до 9-10. Утім, проблема кардіальної патології досить значна за поширеністю – це підтверджують невтішні дані – 66 відсотків в Україні. Не краща ситуація й на Тернопільщині, де зафіксовано найвищі показники летальності. Сподіваємося, що розв'язати ці проблеми допоможе ангіограф, який буде встановлено в університетській лікарні. І за доволі високого професійного рівня надання кардіохірургічної допомоги в Тернопільській області, позитивної динаміки зростання кількості та якості діагностичних та оперативних втручань, це дасть можливість суттєво знизити рівень смертності та інвалідизації ваших краян від серцево-судинних захворювань. Тому справа лише за державою, яка має потурбуватися про це сучасне обладнання, ясна річ, воно дуже коштовне, але без нових ендovasкулярних технологій

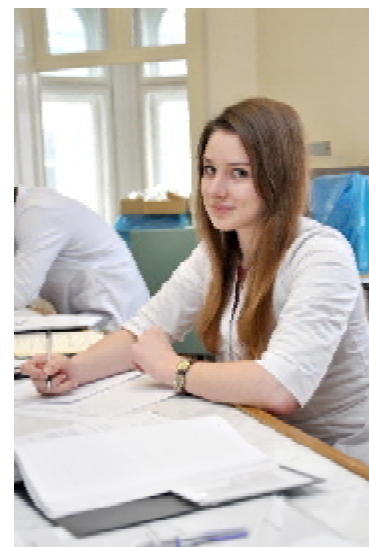

Прийом пацієнтів веде професор Іван КРАВЧЕНКО

каний підвищити якість надання кардіологічної та кардіохірургічної допомоги українцям і доступність високоспеціалізованої діагностики й лікування. До того ж він не потребує додаткового бюджетного фінансування. В його основі – виявлення та ефективне використання наявних резервів як на місцях, так й у високоспеціалізованих центрах, плідна та гармонійна взаємодія на всіх рівнях надання медич-

ластях мали на меті не лише ознайомитися з новітніми кардіохірургічними технологіями, які там впровадили, але й популяризувати адекватні методи боротьби із серцево-судинними захворюваннями, які нині утримують лідируючі позиції серед інших недуг. Аби донести до кожного цю сумну статистику – 66-68 відсотків смертей українців трапляється від недуг серця та магістральних судин. На жаль,

ОБ'ЄКТИВ-

Марія САЛЕВИЧ, студентка фармацевтичного факультету (вгорі); **Христина СТРИЙВУС**, студентка стоматологічного факультету (внизу)
Фото Павла БАЛЮХА

ЦІКАВО

КІВІ – НАЙКРАЩИЙ ФРУКТ ВІД ІНФАРКТІВ ТА ІНСУЛЬТІВ

Замість аспірину, який призначають людям із серцевими та судинними проблемами для запобігання тромбозів, норвезькі вчені пропонують налягати на ківі.

Дослідження показує, що в боротьбі проти виникнення тромбів ківі за ефективністю не поступається аспірину. Щоденне вживання двох-трьох плодів ківі протягом місяця знижує ризик утворення тромбів у людей, які страждають від серцево-судинної патології, на 18% – за рахунок того, що ківі здатний спалювати жирову тканину, яка блокує артерії.

При цьому знижується й кількість поганого холестерину в крові – рівень шкідливих жирних кислот у судинах падає відразу на 15%. За словами фахівців, настільки цінну якість для організму людини забезпечує плодам ківі ідеальний баланс корисних речовин – цей фрукт багатий на клітковину, містить чимало вітамінів та амінокислот. Таким чином, регулярне вживання ківі не лише нормалізує кров'яний тиск і захищає від хвороб серця, але й сприяє кращому переварюванню їжі.

РІДКІСНИЙ ТАЛАНТ ОРГАНІЗАТОРА ДАРОВАНИЙ БОГОМ, ВСЕ ІНШЕ – ЩОДЕННА ТИТАНІЧНА ПРАЦЯ...

На превеликий жаль, лише після непоправної втрати і з плином часу розумієш, з ким тобі пощастило жити в один і той же час, дивитися на одне і те саме сонце та в кого тобі випало щастя вчитися й мати можливість спілкуватися... Лавина спогадів про період з 2000 року аж до сьогодні накрила мене з головою...

Пригадую, як ще старшокласницею була присутня, коли мій дідусь (по маминій лінії) В.О. Лукашук, тоді доцент кафедри акушерства і гінекології, ділився з домашніми враженнями від програми дій на перспективу розвитку, яку представив новий ректор медичної академії, професор Леонід Якимович Ковальчук на зустрічі з колективом. Усі присутні тоді сприйняли її схвально, бо ж була модерна, всеохоплююча, з незвичними і нетрадиційними ідеями, новаторська і амбітна...

Життя ж підтвердило, що її реалізація перевищила всі плани, надії та сподівання...

Команда одностудентів на чолі з ректором Л.Я. Ковальчуком, долаючи всі труднощі, що виникали, утверджуючи справжні патріотичні ідеали, вела корабель нашої Alma mater до здобуття все нових й нових незвіданих вершин, обривів...

Готуючись до вступу до Тернопільської державної медичної академії 2000 року, я брала участь у конкурсному відборі обдарованих дітей з правом пільги при вступі згідно з умовами прийому для вступників, погоджених з МОЗ України.

Між іншим, такий конкурс був запроваджений вперше серед медичних ВНЗ України саме в нашому закладі з ініціативи ректора Л.Я. Ковальчука.

Конкурс розпочинався у грудні 2000 року і проходив у кілька етапів та передбачав різні форми й методи оцінки конкурсантів. На завершальному етапі (разом з членами журі) був присутній і ректор, професор Л.Я. Ковальчук, з яким учасники відбору зустрілися вперше.

Саме під час цієї співбесіди ми відчули його принциповість і вимогливість, безкомпромісність і навіть деяку жорсткість у відборі претендентів. Але зараз це все видається саме таким, як треба... Адаже тоді, хай навіть у змодельованих ситуаціях-запитаннях, ми повинні були відчувати відповідальність не лише за правильність відповіді, а і за те, що від наших теоретичних роздумів залежатимуть дії, які врятовують чиєсь життя.

А потім... Потім був останній світлий і сонячний день серпня 2001 року... Поспішала на посвяту у студенти і раптом помітила, що під ноги впав зрілий каштан... Так... хоч ще і серпень, але осінь

З ректором ТДМУ ім. І.Я. Горбачевського, членом-кореспондентом Академії медичних наук України, професором Л.Я. КОВАЛЬЧУКОМ під час урочистої частини випуску студентів (2008 р.)

— пора збору плодів — прийшла раніше на день... Прощай дитинство... Я вирушаю у довгу подорож... У моїх руках — букет квітів... Спочатку, зізнаюсь, навіть зніяковіла — адже довкола було море розкішних флористичних композицій, оздоблених різноманітними бантами, кошиками, фігурками. Однак з'ясувалося, що не помилилася, послуховавши серце при виборі букету, адже саме мені, побачивши жовто-блакитні кольори оберемку скромних ромашок, організатори програми доручили вручити квіти від першкурсників ректору Л.Я. Ковальчуку... Лише згодом мені стало відомо, що саме ці кольори, що символізують Україну, найбільше любив Л.Я. Ковальчук.

Підійшовши до ректора, я зі словами «Сонечка Вам, і добра, вельмишановний Леоніде Якимовичу!», вручила йому букет. У відповідь — слова подяки і... те, що було всупереч усім моїм переконанням про те, що ректор — суворий і холодний. Ні! На мене в променях вранішнього сонця дивилися з висоти весняно-зелені, по-дитячому усміхнені очі батька. Батька alma mater, де я мала провести 6 років навчання...

Відтак почалися студентські будні, участь у різноманітних громадських і творчих заходах. На одному з них я подарувала Леонідові Якимовичу свою поетичну збірку: «Слово кришталеве», яка на той час вийшла друком у видавництві «Богдан». Подякувавши, Леонід Якимович сказав, що хотів би мені теж щось подарувати. Запросив у свій кабінет і вручив мені «Шпитальну хірургію» з автографом, «Біохімію людини» І.Я. Гонського та ще кілька книг, які вийшли друком у видавництві «Укрмедкнига» і яким він дуже пишався. Я ж, тоді першокурсниця, була просто на сьомому небі від щастя! Налякана розповідями старших товаришів про іспити з анатомії, фізіології та хірургії, отримала не

лише такі потрібні книги для навчання, які стали моєю власністю, а й ще дещо: знання того, що велика подорож починається з маленького кроку. Книги — це перший інструмент до впевненості у завтрашньому дні!

Щемно мені стає, коли згадую, як після урочистої посвяти в студенти чи після чергового випуску, де згідно з програмою я виконувала гімн медичного університету, Леонід Якимович після завершення урочистостей традиційно запитав: «Як справи, Наталю? Чи потрібна вам якась допомога?» На що я, ніяковіючи, завжди відповідала: «Дякую, Леоніде Якимовичу, у мене все гаразд!».

Навчаючись одночасно в двох вишах, стаціонарно у медичному та заочно — у Тернопільському національному економічному університеті, я продовжувала брати участь у міжнародних і всеукраїнських конкурсах та олімпіадах професійного й мистецького спрямування.

Пригадую, як 2005 року на завершальному етапі V Всеукраїнського конкурсу «Молода економіка» виборола «бронзу» та третю премію за роботу «Медичне страхування: вибір України», а, повернувшись з Києва до Тернополя, отримала подяку та премію від ректора, еквівалентну київській премії, про що було повідомлено у газеті «Медична академія».

Ректор завжди підтримував і заохочував студентські ініціативи, щиро радів їхнім успіхам і здобуткам. Гуртував навколо себе молоде пагіння науковців... Пульсує і тривожить досі думка: «Чому, чому не перестріла, навіть умисно, на сходах адміністративного корпусу, як це робили багато студентів, і не сказала просто та чарівне слово «дякую»?... Дякую, Леоніде Якимовичу...» Адаже серед щоденних важливих і невідкладних справ, які йому постійно доводилося вирішувати, він знайшов час і для підтримки студентки (як і для багатьох інших) та сприяв виданню двох моїх поетичних збірок і двох прозових романів, що побачили світ у видавництві «Укрмедкнига», а також перевиданню книги «Іван Горбачевський. Спроба життєпису в прозі та віршах», яка перевидана 2014 року до 160-річчя від дня народження І. Я. Горбачевського. Тоді ж навесні 2014 року ще обговорили новий творчий проект, який мав представити цю книгу, а також гімн медичного універ-

ситету для нової, ширшої реалізації. Втілення заходу планувалося на кінець 2014 року. Не встигли...

Багато унікальних, неординарних проектів започатковано та реалізовано з ініціативи та за підтримки ректора, доктора медичних наук, професора Леоніда Якимовича Ковальчука. А серед них — особливий: це перша книга золотого фонду слави та гордості ВНЗ: «Випускники Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського», яка вийшла друком у ТОВ «Український рейтинг» у м. Київ 2014 року та, на превеликий жаль, презентація якої не відбулася за його життя...

Звичайно, в наш час керувати колективом — це, крім всього іншого, мистецтво, і мистецтво чимале. І щоб ним володіти, потрібні і талант від Бога, і підготовка, необхідні знання і досвід. Адаже стиль керівника складається з різноманітних форм і методів впливу на людей, які деякою мірою заперечують один одного! Це і м'якість і твердість, одноосібність і широка колегіальність, уміння вимагати і при цьому виконувати вимоги підлеглих, контролювати і довіряти, бути «офіційним» і в той же час по-товариському близь-

— яскравий приклад справжнього українського патріотизму та державної мудрості.

Ще раз повторюсь, що Л.Я. Ковальчук — реальна велична постать дня сьогоднішнього і ми, його сучасники, повинні зробити все, щоб результати його діяльності, громадський спадок, духовний скарб передати наступним поколінням, щоб праця Л.Я. Ковальчука, його любов до Батьківщини сприяли вихованню студентства нашої альма-матер та залишалися поза межами простору й часу.

АБЕТКА УСПІХУ

Аллегро! Аве, аве!

Що за свято!

У березні будили білий дім —

Веселики викрикували

«тато»!

Гукали мамі «гей, гляди, гляди!

Дивилась,

дивувалась-милувалась,

Елегію вчувала серед щастя,

Єдналась з небом —

до малого усміхалась...

Боялась — не давала власти...

Зібрання... ще зелений...

та зіркий він!

Вже знав, куди і ким, хоч і не

відав...

Іскристий, іншомовний чув

дзвін,

Його манило йти за новим

слідом!

Кидало, колотило,

викресало,

Ламало, та лунало лунко

вслід —

«Минеться! До межі —

немало!

Не нудься, не барись, не

бійсь!»

Олімп... та скільки пройдено!

Це — ода!

Почесно! Першорядно! Цей

— політ

Реальність! Радість з болем...

Рік за роком!

Тріумф! Терпіння... Перевтоми

пії...

Упасти б...загорнувшись

в ранок...

Фатальний філософський

фарт...

Хотілось справ! Та холод йде

на ганок...

І ціпеніє серця звичний гарт...

Чому? Чому таке стається?...

Шепоче розум «Світиш —

так згораєш»...

Щокою віск свічі проллється —

Юнацький запал тихо

забирає.

Я не знаходжу більше слів...

Я знаю, що епоха — вічність...

Наталія ВОЛОТОВСЬКА,

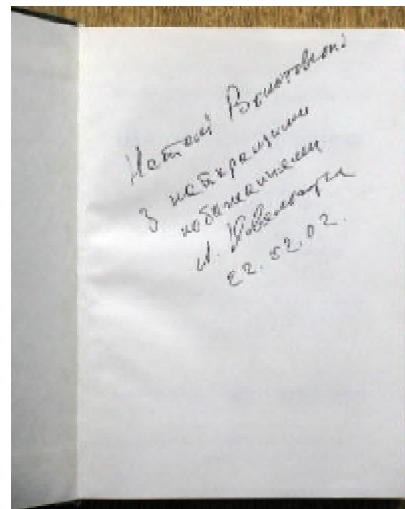
кандидат меднаук, член

Національної спілки

письменників та

Національної спілки

журналістів України

Автограф Л.Я. КОВАЛЬЧУКА Наталі Волотовській на подарованій книзі «Шпитальна хірургія»

ким з людьми, переконувати і вмовляти, радіти і навіть сердитися. І як результат цієї широкої гами почуттів та якостей — творити цілісну симфонію спілкування!

Л.Я. Ковальчук — ректор, майстер, мистець, який досконало опанував мистецтво керівника, або, як нині прийнято говорити, менеджменту. Леонід Якимович був блискучим оратором з притаманною лише йому неординарністю впливу на аудиторію, що засвідчили його численні публічні виступи (на деяких з яких і мені пощастило побувати).

Л.Я. Ковальчук і справді одна з найхаризматичніших постатей сучасної України і вже тепер за свою титанічну працю, подвижницьке життя належить нашій історії. Його діяльність — це незабутні сторінки книги Буття нашого університету, а для всіх нас

ВПРОВАДЖУЮТЬ СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАПРОШУЮТЬ МОЛОДІ КАДРИ

На нову лікарню у Кременці чекають 29 років. Почали її будувати ще 1985 року. Звели стіни, зробили дах, але будівельно-монтажні роботи не завершили й замість лікарні місто отримало медичний довгобуд. Реанімувати його вдалося лише частково. У здане до ладу приміщення переїхала поліклініка, приймальне, хірургічне, травматологічне, реабілітаційне, пологові та дитяче відділення. Інші залишилися в старому лікарняному корпусі в центрі Кременця.

Тож пацієнтам доводиться їздити в різні кінці міста. Харчоблок міститься в орендованому приміщенні тож їжу хворим доводиться доправляти автотранспортом, долаючи 10-кілометрову відстань, що незручно й дорого, зважаючи на вартість пального. Тим часом незавершені будівлі лікарні стоять пустою, навіюючи смуток і сором за народних депутатів і чиновників, які не вико-

нують обіцянок зробити, нарешті, цей довгобуд новобудовою.

У перспективі Кременецька лікарня мала б стати окружною та лікувати стаціонарних хворих не лише Кременецького, а й Лановецького, Шумського та Збаразького районів.

— Таких лікарень в області має бути три: в Чорткові, Тернополі та Кременці, — розповідає начальник відділу охорони здоров'я Кременецької райдержадміністрації Олександр Прокопович. — У планах — відкриття кардіологічного відділення та філії гемодіалізного відділення Тернопільської університетської лікарні, бо наразі наші пацієнти з хронічною хворобою нирок, чий життя залежить від діалізу, змушені їздити до обласного центру.

З усього, що зроблено в процесі реформування, найбільший позитив — реформа екстреної медичної допомоги, вважає Олександр Прокопович.

— Персонал, обладнання, автомобілі об'єднали в одну велику обласну комунальну установу — Центр екстреної медичної допомоги з центральною диспетчерською службою в перспективі. Фінан-

сування обласне і це — плюс. Значно поліпшилася матеріально — технічна база. Отримали два нових автомобіля марки «Пежо» класу Б для надання екстреної медичної допомоги. Немає нині проблем з паливно-мастильними матеріалами, медикаментами, на третину оновили медичну апаратуру. Зокрема, замінили ще радянські кисневі балони, які вже давно відслужили свій ресурс. Зараз п'ять автомобілів в районі чергує цілодобово.

Найбільше дошкуляють районній комунальній лікарні проблеми, пов'язані з недофінансуванням. З кадрами теж є труднощі. Лікарями район забезпечений на 91 відсоток. Для первинної ланки медицини цей показник ще нижчий — 80 відсотків.

— У районі 12 сільських амбулаторій, 46 ФАПів. Медичних працівників не вистачає, особливо «в глибинці». І чим віддаленіше село, тим гостріша криза кадрів, — каже Олександр Прокопович.

Серед медиків — 30 % пенсіонерів. Наразі у Кременецькій районній комунальній лікарні стажуються 11 лікарів-інтернів. Можливо, частина з них залишиться працювати в районі лікарями загальної практики-сімейної медицини, яких не вистачає.

Лікарні потрібна своя котельня, бо наразі її обслуговує центральна міська, що належить «Тернопількомуненерго».

— Щоб обігріти корпуси, платимо за сезон два мільйони гривень. Власна котельня на альтернативних джерелах опалення дозволила б зекономити половину цієї суми, — каже Олександр Прокопович.

У лікарні, яка має стати центром госпітального округу, використовують сучасні Інтернет-технології для обміну даними з колегами з лікарні в Тернополі та отримання оперативної консультації на відстані, наприклад,

з приводу кардіограми чи рентгенівського знімка. А ще тут роблять лапароскопічні операції, які в десятки разів зменшують вірогідність післяопераційних ускладнень.

Як каже заступник головного лікаря Павло Кисіль, придбати дороговартісне лапароскопічне обладнання японського виробництва допомогли спонсори. Обладнали операційну. І нині цей метод оперативного втручання в лікарні успішно застосовують. Першу операцію зробили кілька місяців тому. Малоінвазивна хірургія мінімізує втручання в організм, пацієнти легко її переносять і на 2-3 добу покидають палату.

Навіть за недостатнього фінансування тут працюють умілі фахівці, оновлюють обладнання, впроваджують сучасні технології. А ще суди запрошують молоді кадри.

— Напишіть, що чекаємо молодих лікарів, які вже мають спеціалізацію. Бо в перспективі наша лікарня стане окружною й надаватиме послуги мешканцям не одного району, тож навантаження зростає, — каже Павло Кисіль.

Тут усе роблять для підвищення якості лікування. І сподіваються, що недобудовані лікарняні корпуси добудують-таки.

Лідія ХМІЛЯР

ЛІКУВАННЯ ПОЧИНАЄТЬСЯ З ПРАВИЛЬНО ПОСТАВЛЕНОГО ДІАГНОЗУ

Тернопільська лікарня швидкої допомоги помітно вирізняється високопрофесійною стабільністю в наданні лікувальних послуг мешканцям Тернополя і не лише. Тут дбають про впровадження сучасних методів лікування. Приміром, цього року лікарі отримали можливість застосувати сучасну цифрову відеоендоскопічну систему OLYMPUS.

— Коли пацієнт звертається за допомогою, насамперед треба встановити причину недуги і що саме слід лікувати, — розповідає лікар-ендоскопіст Ігор Коршовський. — Сучасне ендоскопічне медичне обладнання дозволяє робити це швидко й точно.

Ендоскопія в перекладі з грецької — «подивитися зсередини». Нині це найнадійніший метод встановлення діагнозу, зокрема, в гастроентерології. Відеоендоскоп дозволяє обстежити стравохід, шлунок, дванадцятипалу кишку, товстий кишківник практично безболісно та діагностувати захворювання на початкових стадіях, приміром, коли пухлина дуже мала й через звичайний оптичний ендоскоп побачити її надзвичайно важко. А ось відеоендоскоп — покаже.

Також японський цифровий апарат дає змогу зсередини оглянути стравохід, шлунок, дванадцятипалу кишку (гастроскопія), обстежити товсту кишку (колоноскопія).

— Лікар-ендоскопіст бачить на екрані монітора чітку картинку органів і тканин пацієнта. Технологія дозволяє збільшити зображення в 150-200 і більше разів, тож добре видно патологічні зміни в стравоході, шлунку, в дванадцятипалій, товстій чи прямій кишці — дрібні ерозії й виразки розміром значно менше міліметра, передпухлинні стани, найменші пухлини, поліпи. Для оптичних апаратів це недосяжно.

Після кожного обстеження ендоскоп дезінфікують спеціальними засобами, які вбивають усі мікроби.

Під час діагностики часто виявляють поліпи — доброякісні новоутворення. Вони можуть бути як у шлунку, товстій кишці, так і в стравоході чи дванадцятипалій кишці.

— Поліпів потрібно позбутися, бо з часом вони перероджуються в злоякісні пухлини. Буває, пацієнти приходять з результатом обстеження 10-20-річної давності і при новому обстеженні бачиш на тому місці, де був невеликий поліп, ракову пухлину товстої кишки. Тому ці новоутворення треба забирати й краще це робити, коли вони невеликі. Наша апаратура дозво-

ляє побачити навіть 1-2 міліметрові поліпи та усувати їх. Попередньо робимо біопсію — видаляємо шматочок ураженої тканини для мікроскопічного дослідження.

Усувають поліпи ендоскопічно, з допомогою гастро- чи колоноскопа, який вводять через природні отвори, без будь-яких розрізів і пошкоджень шкіри. Операція абсолютно безболісна і простіша, ніж пацієнт міг би собі уявити. Післяопераційний період навіть у літніх пацієнтів нетривалий. 5-7 днів під наглядом лікаря — і додому.

У західноєвропейських країнах, США, Японії профілактичну колоноскопію (ендоскопічне обстеження товстої кишки)

приймають проходити раз у 10 років. Гастроскопію — раз у півроку для запобігання виразки та раку шлунка. Це така ж звична процедура, як у нас — флюорографія грудної клітки. Тому лікарі радять: не хешуйте профілактикою.

Сучасна ендовідеоапаратура «бачить» причини дискомфорту в шлунку та черевній порожнині й дозволяє виявити хворобу на ранній стадії, коли позбутися її можна без операцій та хіміотерапій.

Роблять тут також тест на присутність у шлунку хелікобактер пілорі-бактерії, яка є збудником гастриту, виразки шлунка або дванадцятипалої кишки. У кількох пацієнтів, яким в

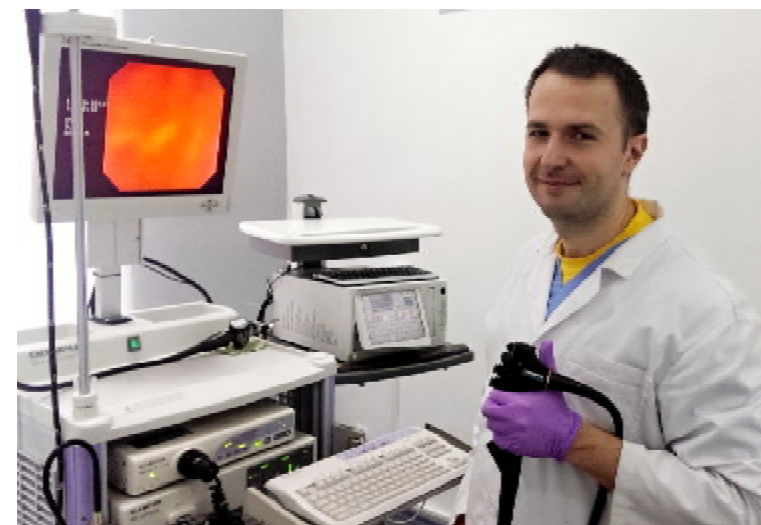
інших лікувальних закладах не могли поставити правильний діагноз, виявили целіакію. Це вроджена, генетично зумовлена патологія, коли хворий не переносить деяких речовин, що містяться в зернових культурах. На целіакію хворіють як діти, так і люди похилого віку. Вона маскується неспецифічними симптомами, що ускладнює поставлення правильного діагнозу, але ендовідеокомплекс може показати мікроскопічні зміни слизової оболонки. Вчасне лікування дає змогу запобігти небезпечним для життя ускладненням.

Часто пацієнти потребують негайної діагностики. Приміром, хворі з шлунково-кишковою кровотечею. Вона може бути результатом виразкової хвороби, пухлини...

Зупиняють кровотечу за допомогою електрокоагуляції: ділянку судини, що кровоточить, припікають струмом високої частоти. Нові технології, впроваджені у лікарні, дозволяють діяти дуже поверхнево, не поглиблюючи виразку, не збільшуючи її розміри, лагідно, але ефективно. Таким чином, лікарі вже допомогли, а, по суті, врятували життя півсотні хворим.

Безумовно, успіх такої складної, технологічно інноваційної системи був би неможливий без створення команди лікарів-однодумців, тісна співпраця яких дозволяє якнайширше використати сучасні методи лікування на благо пацієнтів. Гордість та щира радість лікарні — кожен здоровий пацієнт.

Оксана БУСЬКА

Ігор КОРШОВСЬКИЙ, лікар-ендоскопіст

ГІГІЄНА ПОРОЖНИНИ РОТА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я

(Продовження. Поч. у №3-4)

**Костянтин ПАШКО,
доцент кафедри загальної
гігієни та екології,
Стефанія КУМАНОВСЬКА,
лікар вищої категорії**

— регулярно чистити зуби щіткою з пастою треба зазвичай двічі на день — ранкове чищення проводити після сніданку, щоб видалити залишки їжі, в яких тоді не будуть розмножуватися бактерії. Друге, вечірнє, обов'язкове чищення зубів робити після вечері для видалення нагромаджених за день у порожнині рота залишків їжі з незліченними бактеріями, щоб «вночі не приходив карієс». Вживати їжу ввечері після цієї процедури не рекомендують. Використання ж зубної щітки після кожного прийому їжі є крайністю, це може негативно позначитися на стані ротової порожнини. Після того, як перекусили протягом дня, досить прополоскати рот водою або 10-15 хвилин пожувати жувальну гумку без цукру;

— зуби потрібно чистити правильно, з дотриманням особливої технології проведення цієї процедури та не менше трьох хвилин. Задля цього можна використовувати як звичайну зубну щітку, так і щітку з поверхнею для чищення язика. Стандартний спосіб чищення зубів здійснюють кількома різними рухами. Поверхні зубів від щік та язика необхідно чистити рухами у напрямку від ясен. Жувальні поверхні доцільно чистити зворотньо-поступальними рухами. Але щоденні гігієнічні заходи потребують всього ротової порожнини, а зуби складають лише 25% її загальної площі. Тому обов'язково треба очищати й язик, на якому нагромаджується найбільше нальоту, що містить мікроби. Зубна паста для очищення поверхні язика посилює ефективність процесу, адже містить речовини, які мають антибактеріальні та нейтралізуючі сірчані з'єднання властивості. Чистити його треба у напрямку від кореня до кінчика (при підвищеному блювотному рефлексі можна обмежитися чищенням середини та кінчика язика). У процесі чистки зубів та язика не треба докладати надмірних зусиль, а просто старанно виконувати процедуру;

— потім, не прополіскуючи рота, варто зробити масаж ясен пальцями рук натискуючими рухами у напрямку від основи щелеп до зубів. Це підсилює результати очищення зубів і сприяє видаленню залишків їжі з періодонтальних щілин між зубами та яснами, куди не достигає щітка, а також добре стимулює стан мікроциркуляторного русла та покращує кровообіг, запобігаючи відставанню ясен від ос-

нови зубів і подальшій резорбції кісткових лунок зубів, яка потім призводить до розхитування зубів та їх випадання. При підвищеному блювотному рефлексі від дотику зубної щітки взагалі деякий час можна чистити зуби лише пальцями;

— після цього треба прополоскати ротову порожнину водою та чистити бокові поверхні зубів під пришийковою частиною ясен і між зубами, у них теж нагромаджується досить багато залишків їжі та зубний наліт. Жодна навіть найдорожча щітка чи зубочистка не зможуть ретельно очистити ці ділянки, адже щетинки та й зубочистки не проникають у міжзубні проміжки. Для цього використовують зубну нитку — флос, яка дуже ефективно видаляє звідти залишки їжі та зубний наліт. Треба брати до уваги, що товщина нитки різних виробників буває неодинакова, тож при щільно розташованих зубах треба вибирати найтоншу у діаметрі нитку (наприклад, Oral-B), інакше вона або не просунеться між зубами, або у результаті прикладання надмірних зусиль може травмувати сосочки ясен між зубами. Необхідно більшу частину нитки довжиною майже 30-40 см (занадто короткий флос буде незручно використовувати) намотати навколо середнього або вказівного пальців руки, трохи менше закріпити на вказівному пальці другої руки, залишивши для чищення 5-10 см і, утримувати її між великими та вказівними пальцями (можна й просто без намотування тримати нитку великими та вказівними пальцями, а саму катушку з ниткою притримувати у долоні рештою пальців). Після того, як флос зручно розташований у руках, треба натягнути нитку до упору, обережно й плавно без різких рухів, щоб уникнути травмування ясен, послідовно вводити нитку між зубами й очищати їх легкими хвилястими рухами від ясен, видалюючи наліт з бічних поверхонь всіх зубів. Кожен міжзубний проміжок необхідно очищати або чистою ділянкою нитки, розкручуючи в міру просування чисту частину з пальця однієї руки та намотуючи вже використану нитку на палець іншої руки, або ополіскувати її від нальоту під проточною водою з-під крана. Користуватися флосом бажано кожен раз під час чищення зубів, а при вечірньому — це треба робити обов'язково. Протипоказами для користування флосами є: пародонтоз або пародонтит, при яких часто кровоточать ясна, вони можуть почати запалюватися й гноїтися; наявність каріозних порожнин у зубі або зубах, адже нитка може зачепитися за по-

шкодження та відламати від зуба шматочок; наявність у роті мостів, імплантатів та коронок. За наявності ортопедичних та ортодонтичних конструкцій у роті, а також при захворюваннях пародонту використовується нитка суперфлос, яка поєднує властивості різних типів зубних ниток. Існують два типи зубних ниток: зубна нитка з нейлону буває вощена та невощена та складається з безлічі нейлонових волокон і тому може розволонятися, особливо при чищенні між зубами з близько розташованими контактними поверхнями; зубна нитка з тефлону — мононитка, тому вона, по суті, не розволоняється та легко ковзає між зубами, навіть якщо проміжки між ними невеликі;

— тепер варто ще раз прополоскати рот водою, а потім ще й ополіскувачем (зубним еліксіром) для полоскання порожнини рота. Ополіскувачі містять ак-

варто закінчувати обробкою зубів фтормісним гелем, невелику кількість якого потрібно нанести на щітку й обробити всі поверхні зубів протягом 3-5 хвилин.

Треба також узяти до уваги і те, що нині ефективнішим засобом чистки зубів багато професійних стоматологів вважають іригатор. Іригатор — це предмет санітарної гігієни, що призначений для догляду за ротовою порожниною, в якому для очищення міжзубного простору та зубоясневої складки, недоступних при чищенні звичайною зубною щіткою чи ниткою, використовують вплив пульсуючого струменя води. Потужний тиск струменя води дозволяє очищати міжзубні простори та покращувати кровообіг в яснах і всій ротовій порожнині, масажуючи їх. Він значно ефективніше за звичайну зубну щітку вимиває цілковито навіть найдрібніші залишки їжі, чим перешкоджає

розмноженню мікробів і розвитку запальних процесів в порожнині рота. Іригатор може служити усім, навіть маленьким дітям, які уміють користуватися ним. Але він особливо показаний людям, що мають ортодонтичні конструкції (протези зубів, коронки) та апарати (у тому числі апарати виправлення прикусу) та людям, які страждають від гінгівіту та парадонтиту, а також вагітним жінкам. Однак іригатор не відміння регулярно чищення зубів щіткою, а лише в сукупності з нею дає дуже хороший ефект очищення. Він також дозволяє лікувати зуби та порожнину рота, для чого резервуар для води заповнюють такими лікарськими препаратами (за призначенням стоматолога), як хлорофіліпт, фурацилін, календула, хлоргексидін, етакридин лактат та ін.

Проте є й деякі корективи до усталеної думки щодо чищення зубів. Якщо колись стоматологи рекомендували чистити зуби після кожного прийому їжі, то нещодавно американські вчені на чолі з професором Говардом Гемблом, президентом Асоціації стоматологів США та Канади,

оприлюднили дані наукових дос-

ліджень, згідно з якими чистка зубів безпосередньо після їжі може завдати більше шкоди, ніж відмова від цієї гігієнічної процедури. Вся справа в тому, що дуже багато видів їжі й напоїв мають високу кислотність, хоч на смак вони не кислі, наприклад, кислотність такого популярного газованого напою, як кола становить рН 3, тоді ж як показник нейтрального середовища дорівнює рН 7. Має підвищену кислотність і кава. При вживанні цих та деяких інших продуктів і напоїв кислота осідає на зубах і не відразу змивається слиною, а тому використання зубної щітки відразу після їжі сприяє проникненню цієї кислоти вглиб зуба — в емаль, а також у розташований під нею дентин. По суті, щітка не стільки очищає зуби від залишків їжі, скільки втирає шкідливу кислоту в зуби, а отже, пришвидшує процес розвитку карієсу. Тому, на думку експертів, протягом 20-30 хвилин після споживання їжі краще відмовитися від чищення зубів. Оптиміальний проміжок між прийомом їжі та чищенням зубів становить майже годину, а до цього можна скористатися освіжаючим ополіскувачем для зубів.

Крім правильного чищення, для краси зубів фахівці також рекомендують:

— для самоочищення зубів споживати більше твердої та грубої їжі. Їжа й те, як ми їмо, нітрохи не менш важливі для здоров'я зубів, ніж регулярне чищення й використання зубної нитки. У фруктах та овочах багато волокон, які ефективно чистять зуби й стимулюють вироблення слини, що нейтралізує шкідливі кислоти й відновлює мінерали. Крім того, деякі овочі й фрукти містять велику кількість води, яка допомагає знизувати негативний ефект їжі, багатой цукром.

— зміцнюють зуби ті продукти, які містять будівельний матеріал для емалі та дентину — це мінерали: кальцій, фосфор, фтор. Саме вони підтримують цілісність тканин зуба та відновлюють пошкоджені ділянки. Основним джерелом фосфору для кісткової тканини і зубів є риба та морепродукти. Особливо багата мінералами морська риба й краби. Джерелом кальцію є переважно молоко та молочні продукти: кефір, йогурт і сири. Сир викликає утворення слини, відновлюючи втрачені мінерали. Багаті на кальцій та містять чимало вітамінів і мінералів (вітаміни А, С, Е, В₁, В₂, залізо, калій, мідь, цинк, йод, кобальт та інші мікроелементи). Також містить білки, жири, жирне масло, дубильні речовини, корисні для зубів горіхи (волоські, кунжут і мигдаль) та бобові (квасоля і боби), а також зелені листові овочі й зелень (базилік, петрушка, різні види капусти). Кальцій у поєднанні з вітаміном D (посилює його засвоєння) міститься в яєчних жовтках. А з яєчної шкаралупи виготовляють збагачені кальцієм препарати та засоби народної медицини.

(Продовження на стор. 11)

ГІГІЄНА ПОРОЖНИНИ РОТА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я

(Закінчення. Поч. на стор. 10 та у номерах 3-4)

Крім користі для зубів, молоко, морепродукти і горіхи активізують роботу всього організму, їх вважають продуктами, які поліпшують настрої.

Але варто уникати таких продуктів, як газовані напої, цукерки типу ірисок, сухофрукти (мають дуже високий вміст цукру), з високим вмістом крохмалю, цитрусові соки й напої (цитрусова кислота діє на зуби особливо руйнівні).

Відкушувати шматочки їжі краще передніми зубами, а ретельно пережовувати лише бічними й ковтати, не запиваючи;

— не варто їсти, особливо по чергово, дуже холодну або дуже гарячу їжу, це призводить до появи тріщин в емалі. Шкідливою для зубів є кисла їжа, яка робить емаль м'якою й вразливою, та вживання великої кількості цукру. Зрозуміло, що не потрібно цілком відмовитися від цукру й здоби та їсти лише моркву. Просто важливо віднайти для себе баланс і не зловживати жодною їжею;

— не можна нищити зуби травмуючими діями, гризти тверде, відкушувати нитки зубами, тримати в зубах для зручності в роботі цвяхи, чистити зуби шпилькою тощо;

— правильно вибирати щітки та пасти для догляду за зубами. Зазвичай для здорових зубів з нормальними яснами рекомендують жорстку щітку — вона краще очищає зуби й масажує ясна. Для чутливіших зубів доцільно вибирати щітку середньої жорсткості, а для надчутливих зубів — м'яку. З приводу їх жорсткості краще проконсультуватися зі стоматологом. Щітку після чищення зубів потрібно добре промивати, струшувати та висушувати, щоб на ній не розмножувалися бактерії. Доцільно щетинки покривати мильною піною, яку перед чищенням зубів змивати, що добре очищає щітку.

Рекомендують мати дві зубні щітки, одну використовувати для ранкового чищення, а другу — для вечірнього. За цей час щітки добре просохнуть, а отже, позбудуться наявних на них мікробів. Кожні три місяці щітку краще міняти на нову. На старій за цей час уже стирається щетина та й навіть при ретельному митті щітка з часом все ж стає розсадником бактерій, чому сприяє вологе й тепле повітря ванної кімнати.

Пасту найкраще вибирати, керуючись власними смаками та орієнтуючись на стан зубів. Для чутливих зубів краще не використовувати пасту з відбілюючим ефектом, її абразивні речовини

ще більше пошкодять емаль. За потреби є відбілююча паста для чутливих зубів. Для зубів з пошкодженою емаллю треба вибирати пасту з додаванням кальцію та обов'язково фтору. Якщо є запалення ясен, то допоможуть пасти з екстрактами трав. При пародонтозі краще купувати спеціальну пасту в аптеках;

— щоб уникнути проблем із зубами, потрібно раз на кожні півроку перевірятися у стоматолога, навіть якщо зуби й не болять та немає жодних причин йти до лікаря, тому що часто початок хвороби зубів або пошкодження емалі може розпізнати лише стоматолог та завчасно запобігти розвитку можливих ускладнень, що допоможе зберегти здоров'я та й буде значно дешевше за майбутнє лікування. Крім того, стоматолог зможе провести профілактичні заходи, зокрема, професійно почистити зуби від каменю й нальоту, особливо це дуже важливо для любителів кави, міцного чаю та цигарок (якщо ви дбаєте про свою посмішку й виконуєте правила догляду за зубами, то логічно буде доповнити догляд відмовою від шкідливих звичок). Адже такий наліт відчистити дуже важко навіть при ретельному догляді за зубами. Професійне чищення зубів сприяє профілактиці різних хвороб зубів та ясен. Пломбування зубів роблять за наявності у пацієнта вже хворих зубів для зупинки подальшого руйнування зуба. Якщо ж зуб дуже пошкоджений і не підлягає відновленню, то його видаляють, що також допомагає зупинити розвиток деяких хвороб зубів і порожнини рота.

Колишній президент Австралійської стоматологічної асоціації, дантист Шейн Фраєр вважає, що деякі звички погіршують стан зубів. На його думку, пірсинг в губі або в язиці підвищують ризик відколів зубів, пошкоджень ясен, нервів, набряку. Він може призвести до травмування нервів, оніміння, порушень мови, втрати здатності розпізнавати смаки та вплинути й на міміку обличчя. Людям з пірсингом треба часто ходити до стоматолога для перевірок. Крім того, алкоголь, енергетики, газувана вода, куріння, наркотики також ушкоджують зуби та підвищують ризик раку ротової порожнини.

Але найбільшою мірою «лад» у роті залежить від вас самих, а не від лікаря. Ви самі у змозі уникнути таких неприємностей, як карієс і пародонтит.

Пам'ятайте, що здоровим організм буде лише зі здоровими зубами, тож будьте здорові!

ДАТА

11 березня відзначає ювілейний день народження доцент кафедри внутрішньої медицини №2 ТДМУ Уляна Степанівна СЛАБА.

Вельмишановна Уляно Степанівно!

Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження!

У стінах університету Ви здобули вищу медичну освіту, а пізніше, після 5 років практичної лікарської роботи, успішно пройшли майже 19-літній трудовий шлях клінічного ординатора кафедри факультетської терапії, аспіранта, асистента кафедри шпитальної терапії, асистента, а останні майже 7 років — доцента кафедри внутрішньої медицини, доцента і завуча кафедри внутрішньої медицини №2.

Колектив університету глибо-

ко поважає й щиро шанує Вас як відомого науковця, висококваліфікованого клініциста-терапевта, досвідченого педагога за

багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановна Уляно Степанівно, доброго здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, довгих років радісного, щасливого життя.

**Ректорат ТДМУ
імені І.Я. Горбачевського**

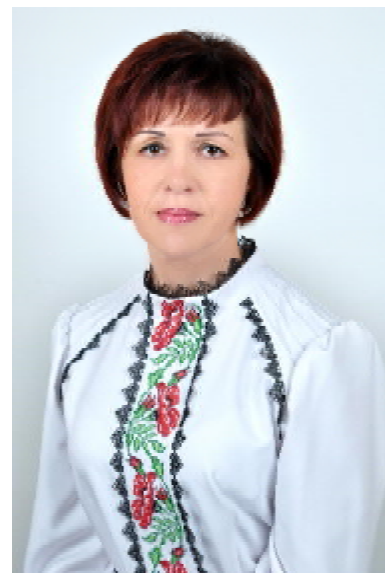
13 березня відзначає ювілейний день народження доцент кафедри медичної реабілітації ТДМУ Тетяна Григорівна БАКАЛЮК.

Вельмишановна Тетяно Григорівно!

Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження!

У стінах університету Ви здобули вищу медичну освіту, а пізніше, після 6-ти років практичної лікарської роботи успішно пройшли понад 20-літній трудовий шлях: спочатку старшого лаборанта кафедри шпитальної терапії, міжкафедральної науково-клінічної лабораторії, асистента, а останні 9 років — доцента, завуча кафедри медичної реабілітації.

Колектив університету глибоко поважає й щиро шанує Вас

як відомого науковця, висококваліфікованого клініциста-терапевта, досвідченого педагога за

багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановна Тетяно Григорівно, доброго здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, довгих років радісного, щасливого життя.

**Ректорат ТДМУ
імені І.Я. Горбачевського**

ОБ'ЄКТИВ

**Микола КАЧАН, студент
стоматологічного факультету**

Фото Павла БАЛЮХА

ДОСЛІДЖЕННЯ

ВІД СОЛОДКОГО НЕ ВІДМОВЛЯТИСЯ?

Цукор неодноразово оголошували вкрай шкідливим продуктом, і багато хто відмовляється від вживання солодощів, вважаючи, що це допоможе стати струнким і більш здоровим. Однак американські вчені з'ясували, що відмова від солодкого, навпаки, здатна завдати удару нормально функціонуючому організму — зокрема, такому найважливішому органу, як серце.

Дослідники з Гарвардського інституту стовбурових клітин закликають не впадати в крайнощі та не оголошувати прості вугле-

води «найстрашнішими ворогами» людини.

Вчені провели експеримент з трьома групами гризунів. У першій — тварин годували здебільшого вуглеводною їжею, у другій — основу складали вуглеводи та жири, в третій — жири й білки. Через 12 тижнів провели заміри показників здоров'я органів і систем.

Як і очікувалося, в третій групі, де тварини практично не отримували вуглеводів, щури були найхудшими — вони набрали на 28% ваги менше, ніж гризуни з другої групи. Але при цьому показники їхнього здоров'я вияви-

лися найгіршими. Зміна дієти спричинила за собою негативні зміни стінок судин — вони стали менш еластичними та крихкішими, що збільшувало ризик виникнення судинних патологій.

Медики з тривогою мовлять про те, що насаджувана у вигляді стандарту краси й здоров'я худорлявість змушує багатьох людей (і особливо жінок) відмовлятися від вуглеводної їжі. Тим часом, худорлявість, що досягається у такий спосіб, підриває здоров'я серця та судин. Солодким не потрібно об'їдатися, нагадують дослідники. Але й цілком відмовлятися від нього небезпечно для здоров'я.

ЗА ПОЗИТИВНИМИ ВРАЖЕННЯМИ ТА ЕМОЦІЯМИ— У ПІДЗЕМЕЛЛЯ

Попри значні навантаження у навчання, наші студенти завжди вміли поєднувати його з творчістю, подорожами та активним відпочинком. Особливої популярності останніми роками набули екскурсійні поїздки до печери «Млинки», що розташована біля села Залісся Чортківського району. Це не лише відома геологічна пам'ятка природи, яку вважають еталонним зразком гіпсового карсту, а й просто казкове місце, що зачаровує дивовижними візерунками з кольорових кристалів, таємничими лабіринтами, химерними сталактитами та сталагмітами. Ця печера залишає про себе неповторні спогади, тож кожен, хто хоч раз побував там, хоче відвідати її ще раз.

Нещодавно таку екскурсію організували знову, тому студенти охоче діляться своїми враженнями:

«Наша група складалася з 30 осіб, хоча вже на місці ми розділилися на дві менші підгрупи, для зручності — по 15 людей. Частина вирушила до печери одразу після прибуття, приблизно опівночі, а інша — наступного ранку о десятій. Компанія збиралася весела, переважно ті, хто навчається на 1, 2 та 3 курсі медичного факультету, та двоє студентів-іноземців. Хочеться підкреслити, що половина охочих були представниками поки що маловідомого напрямку — «Здоров'я людини», у тому числі і я», — розповідає Михайло Думнич.

Для когось така подорож уже стала традицією, та були і ті, хто наважився на це вперше. Серед них і другокурсниця Мар'яна Дяченко:

«Ми давно хотіли кудись поїхати на відпочинок, але довго не могли визначитися, куди ж саме, і як це організувати. Тож коли нам Володимир Васильович запропонував приєднатися до екскурсії в Млинки, ми, не вагаючись, погодилися».

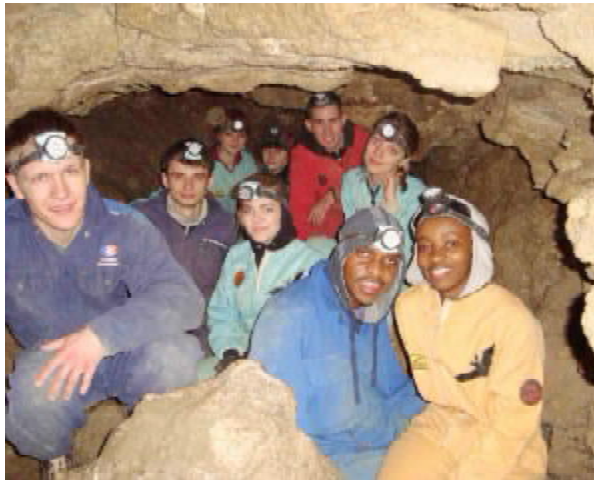
«Організатор — Володимир Васильович Шафранський, викладач кафебри фізичного виховання, — дуже добра та позитивна людина, — каже Соломія Перець. — Він зацікавив нас своїми яскравими розповідями про цю печеру, тож ми їхали налаштовані лише на хороші враження».

«Звісно, дорога трішки втомлює, але з часом негативні думки розвіялися. Отримали море позитивних емоцій. Всі члени нашої групи виявилися дружніми й привітними людьми, разом готували шашлики та невеличкі перекуси, обмінюючись враженнями й емоціями. Зранку для походу в «Млинки» нам видали костюми, в яких ми виглядали дуже кумедно — це викликало нову хвилю обговорень і жартів.

Проте коли підійшли до печери — посерйознішали. Перша думка, яка у мене виникла: «Чи не привалить нас, чи я не застрягну?», але насправді, як з'ясувалося, хвилювання були безпідставними. Коли увійшла до печери, то аж затамувала подих

повзти... Напевно, якби не підтримка та згуртованість групи, я б так і не подолала свій страх перед закритим простором, і не отримала б таких прекрасних вражень», — ділиться з читачами Мар'яна Дяченко.

Ця екскурсія не лише розважальна, але й пізнавальна, адже знайомить нас з геологічними особливостями Тернопільщини. Особливий інтерес це викликає у тих студентів, що приїхали до нас навчатися з інших областей, хоча і серед представників нашого краю є ще багато тих, хто щойно почав відкривати для себе таємниці природи Тернопілля. Роман Семеник згадує це так: «Море емоцій і позитивних вражень дотепер не дають забути цієї поїздки... Най-

більше запам'яталася ніч, проведена в будинку, і похід в саму печеру, де я побачив безліч цікавих речей та дізнався багато нового для себе. Цікаві тунелі, зі своєрідними назвами, а також є різні камені з власними назвами (я, до речі, навіть вгадав назву одного з них). Що вже казати про кристали, які під сяйвом ліхтаря виглядають просто казково! Звісно, багато адреналіну отримав від екстремального проходження печери, адже у деяких місцях

потрібно виявити і фізичну підготовку, і вміння працювати командою, бути витривалим і спритним».

Проте не варто думати, що подолання «Млинків» під силу лише професіоналам. Ірина Дмитрук, що відвідала печеру торік, розповідає: «Звісно, не все було ідеально. Десь доводилося спускатися, сидючи на п'ятій точці, десь головою донизу, але травм не отримав ніхто, лише хорошу порцію позитиву. Спершу було страшно, але той факт, що попереду ніхто не кричав від болю внаслідок невеликого приземлення, сильно мене заспокоював. Найстрашніше, мабуть, було проходити над ущелиною, вона досить глибока, ще й заповнена водою. Ми там не могли стояти вільно, трималися за стіну руками та спиною, рухалися дуже повільно, адже було вузько. Коли хтось застрягав і, відповідно, йти далі ми не могли, хлопці з усіх сил проштовхували «жертву» вперед. Але воно справді того варте, на виході у нас сяяли посмішки на всі 32. І тепер, коли згадую, розумію, що це було зовсім неважко, у страху лише очі великі».

На запитання, чи варто відвідати «Млинки» іншим, всі в один голос відповідають: «Варто!».

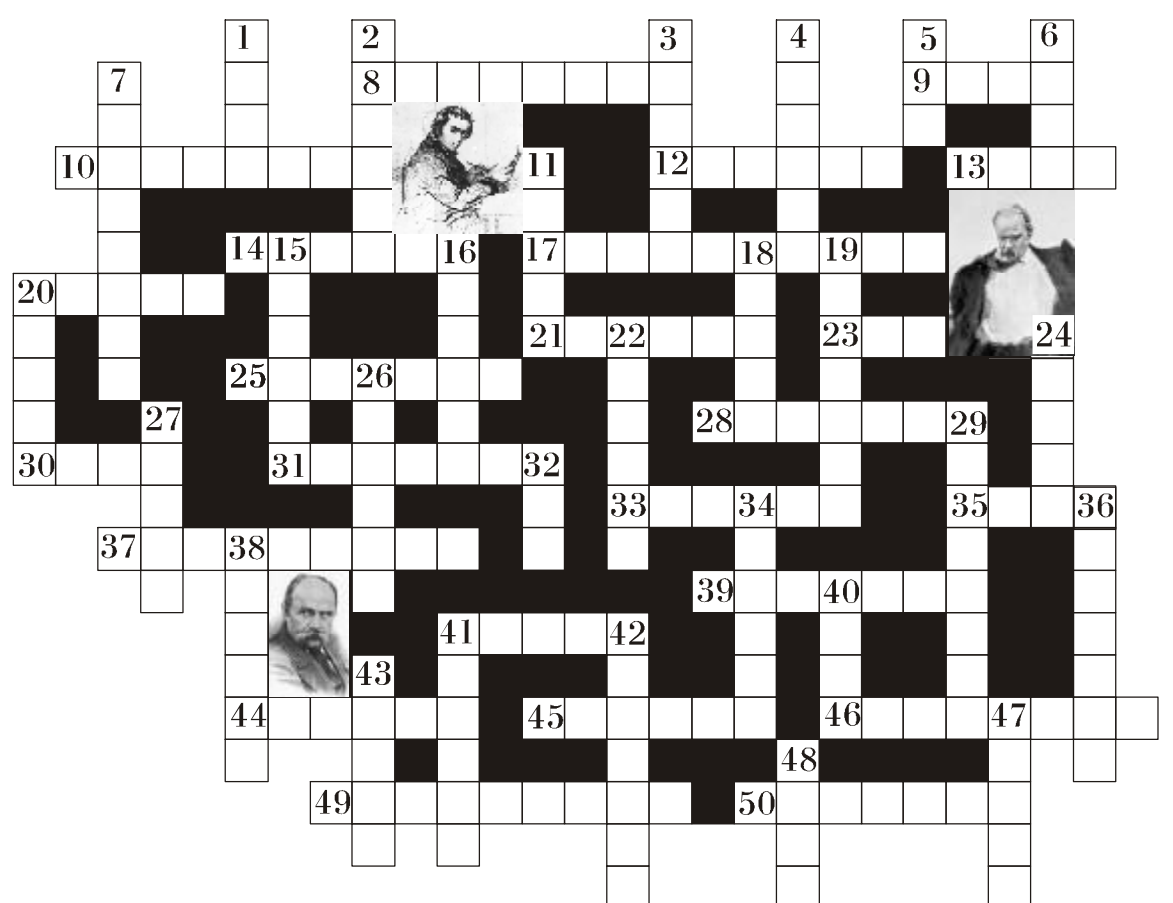
«Атмосфера просто неймовірна, коли ти долаєш перешкоди, відчуваєш себе по-справжньому живим; усім раджу поїхати, це просто потрібно побачити та самому відчути!» — каже студент 3 курсу Віктор Кулибчук.

Зоряна ВІВЧАР,
студентка медичного
факультету

КРОСВОРД «ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ»

Горизонталь: 8. Російський історик, письменник, якого Т. Шевченко згадав в одному з творів. 9. «...по-чорніло, Боже небо голубеє і те помарніло». 10. Балада Т. Шевченка. 12. Село на Київщині, де перебував Т. Шевченко. 13. Російський журналіст, з яким Т. Шевченко полемізував у повісті «Близнець». 14. Місто на Тернопільщині, де побував Великий Кобзар. 17. Російський поет, який відіграв велику роль у вкупі поета з кріпацтва. 20. Героїня поеми «Невольник». 21. Вождь гуннів, згаданий в «Єретик». 23. «На розпутті кобзар сидить та на кобзі грає, кругом хлопці та дівчата, як ... процвітає». 25. Місто на Черкащині, згадуване Т. Шевченком у своїх творах. 28. Російський поет. 30. Чуваський поет, перекладач Шевченкових творів. 31. Російський письменник, приятель Т. Шевченка. 33. Балада Т. Шевченка. 35. «Великий ...» (назва містерії). 37. Грецький поет, перекладач «Заповіту». 39. Народний художник України, автор картини «Т. Г. Шевченка ведуть на заслання». 41. Бог садів у грецькій міфології, згадуваний у «Неофітах». 44. Так Шевченко називав царську бюрократію. 45. Дерево, яке Кобзар оспівав у багатьох творах. 46. Село на Чернігівщині, назву якого Шевченко виніс у заголовок свого вірша. 49. Учасники народно-визвольного руху на Правобережній Україні. Одна з поем письменника розповіла про їхню боротьбу. 50. Російський художник, який брав найбезпосереднішу участь у вкупі відпускної для Шевченка.

Вертикаль: 1. Так поет називав Аральське море. 2. Ім'я подруги дитячих літ Шевченка. 3. Ріка, оспівана поетом. 4. Російський письменник українського походження, якому Т. Шевченко присвятив вірш. 5. «Не дав ... мені долі, молоді долі!» 6. «І військо, як ..., з знаменами, з бунчуками з Лугу виступало». 7. Поема Т. Шевченка. 11. Національний герой Чехії, згадуваний в «Єретик». 15. Журнал, в якому ще при житті Т. Шевченка друкували деякі його твори. 16. Кріпак-месник. Цим словом поет назвав одну з поем. 18. Вірш Т. Шевченка. 19. Літературний жанр. Прикладом його у Шевченка є «Сон». 20. Ім'я Галайди, героя поеми «Гайдамаки». 22. «Нас тут ..., як скло! Товариство лягло!». 23. Вірш поета, присвячений найближчій людині. 24. Дівоче прізвище матері Т. Шевченка. 27. Російський архітектор, згаданий у повісті «Художник». 29. Селище на Черкащині, згадуване в поемі «Гайдамаки». 35. Місце, на якому квилить, плаче Ярославна (вірш «Плач Ярославни»). 34. Корчма, шинок (змальовано в «Титарівні»). 36. Острів на Дніпрі, згадуваний в творах Шевченка. 38. У слов'ян — поминки по душі померлого. В Шевченка — назва поеми. 40. «... горять, музика грає» (однойменний вірш). 41. «Спи, гетьмане, поки встане ... на сім світі» («Розрита могила»). 42. Шевченкова поезія, навіяна приязню до польського народу. 43. Вірш з циклу «В казематі». 47. Заздравний вигук, який Шевченко використовує у «Княжні». 48. Цар юдейський. У поемі «Відьма» Шевченко називає так пана кріпосника.

Відповіді на сканворд, вміщений у № 4, 2015 р.

1. Твердохліб. 2. «Єретик». 3. Хребет. 4. Ботаніка. 5. Ерот. 6. Апаш. 7. Етан. 8. Пі. 9. Ра. 10. Тонна. 11. Норма. 12. Анонс. 13. Рак. 14. Каша. 15. Блюзнірство. 16. Кермо. 17. Ре. 18. Гангрена. 19. НЛО. 20. Мул. 21. Ле. 22. Ковальчук. 23. Кухар. 24. Хорив. 25. Ситник. 26. Варан. 27. Апорт. 28. Лама. 29. Ва. 30. Орган. 31. Тиса. 32. Льє. 33. По. 34. Ткач. 35. Бор. 36. Дивак. 37. Кава. 38. РГ. 39. Лука. 40. Юта. 41. Намул. 42. Парта. 43. Душа. 44. Іа. 45. Троя. 46. Коровай. 47. Франчук. 48. Кора. 49. Кар. 50. Фея. 51. Гонта. 52. Венгер. 53. Оса. 54. Псі. 55. Нота. 56. Етна. 57. Тапчан. 58. Су. 59. Йот. 60. Ага. 61. Ікра.